वस्तुगत विवरण प्रतिवेदन
(ड्राफ्ट)

बागमती गाउँपालिका
मकवानपुर जिल्ला,
प्रदेश (३)

२०७५

क. पृष्ठभुमि ७
ख. उद्देश्यहरुः..... ८
ग. अध्ययन विधि..... ९
घ. अध्ययनका सीमाहरु..... १०
खण्ड : १..... १०
खण्ड १ :संक्षिप्त परिचय..... १०
१.१ ऐतिहासिक परिचय..... १०
१.२ गाउँपालिकाको नामाकरण.....११
१.३ भौगोलिक अवस्थिति १२
१.४ राजनीतिक एवं प्रशासनिक विभाजन..... १२
१.५ नयाँ संरचना अनुसारको वडा..... १४
१.६ हावापानी १५
१.७ तापक्रम तथा सापेक्षित आर्द्रता १५
१.८ बर्षा १६
१.९ भू-उपयोग १६
१.१० वनस्पति तथा वन्यजन्तुहरू.....१७
१.११ जातजातिहरू.....१७
१.१२ धार्मिक परम्परा र चाडपर्वहरू.....१८
१.१३ महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थानहरू..... १९
१.१४ गाउँपालिकाको विकासको वर्तमान अवस्था सम्भावना तथा चुनौतिहरु..... १९
खण्ड : २ ..... २०
खण्ड : २ जनसंख्या सम्बन्धी विवरण..... २०
२.१ जनसंख्या तथ्याङ्कको आवश्यकता २०
२.२ गाउँपालिकाको जनसंख्या सम्बन्धी विवरण..... २०

२.३ परिवार संख्या २०
२.४ परिवारमुली विवरण २३
२.५ परिवार अनुसार घरको बनौट २४
२.६ उमेर समूह अनुसार गाउँपालिकाको जनसंख्या २६
२.७ जातजाति अनुसार जनसंख्याको विवरण २७
२.८ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विवरण २८
२.९ धर्म अनुसार जनसंख्याको विवरण २९
२.१० परिवारले पिउने पानीको मुख्य स्रोत ३०
२.११ परिवारमा खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धन ३१
२.१२ परिवारमा बत्ति बाल्न प्रयोग गरिने मुख्य स्रोत ३२
२.१३ बसी-सराईको अवस्था ३३
२.१४ गाउँपालिका भित्र, जिल्ला तथा देश बाहिर रहेको जनशक्तिको विवरण ३३
२.१५ गाउँपालिकामा पहुँच भएका व्यक्ति तथा विशेषज्ञहरु ३४
खण्ड : ३ ..... ३५
खण्ड ३ शिक्षा सम्बन्धी विवरण ३५
३.१ गाउँपालिकाको शैक्षिक विवरण ३५
३.२ गाउँपालिकामा सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरू ३६
३.३ विद्यालयको विवरण सरकारी तथा निजी ३६
३.५ विद्यार्थीहरुको तहगत विवरण ३८
३.६ विद्यालयमा रहेका अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण ३८
३.६ विद्यालय नजाने बालबालिका सम्बन्धी विवरण ३९
३.७ विद्यालयको शिक्षक विबरण ३९
खण्ड : ४ ..... ४३
खण्ड : ४ स्वास्थ्य, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी ४३
४.१ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण ४३
४.२ अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण ४३

४.३ दीर्घरोगी.....४४
४.४ गर्भवती र सुत्केरी सम्बन्धी विवरण ४४
४.५ स्वास्थ्य सम्बन्धी सरकारी संस्था ४४
४.६ स्वास्थ्य सम्बन्धी निजी संस्था ४५
४.७ महिला स्वास्थ्य स्वयमसेवीका ४५
४.८ खानेपानीको स्रोत ४६
४.९ खानेपानीको प्रयोग विधि सम्बन्धी विवरण.....४६
४.१० फोहर विर्सजनको अवस्था.....४६
४.११ शौचालय प्रयोगको अवस्था.....४७
खण्ड : ५ .....४८
खण्ड : ५ आर्थिक विकास तथा रोजगारी.....४८
५.१ परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन र आर्थिक स्रोतको आधार सम्बन्धी विवरण.....४८
५.२ परिवारको आर्थिक स्रोतको आधार.....४९
५.४ परिवारको आर्थिक स्रोत मुख्य वैदेशिक रोजगारी.....५०
खण्ड : ६ .....५१
खण्ड : ६ महिला बालबालिका ५१
६.१ महिलाको अवस्था.....५१
६.२ बालबालिकाको अवस्था.....५१
खण्ड : ७ .....५१
खण्ड : ७ कृषि तथा पशुविकास.....५१
७.१ खाद्यान्न आत्मार्निभरताको अवस्था.....५१
७.२ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण.....५२
७.३ पशुपक्षी सम्बन्धी विवरण.....५३
खण्ड : ८ .....५३
खण्ड : ८ सामुदायिक वन तथा वातावरणको विवरण ५३

८.१ सामुदायिक वन क्षेत्रको विवरण ५३
८.२ नदी, खोला, खहरे ५३
खण्ड : ९ ..... ५४
खण्ड :९ भौतिक पूर्वाधार ५४
९.१ भौतिक पूर्वाधारमा सडक ५४
९.२ निजी तथा सार्वजनिक सवारी साधन ५५
खण्ड : १० ..... ५५
खण्ड : १० सञ्चार ५५
१०.१ विद्युतिय सञ्चार माध्यम ५६
१०.२ छापा सञ्चार माध्यम ५६
१०.३ दुरसञ्चार ५७
खण्ड : ११ ..... ५७
खण्ड : ११ उद्योग तथा व्यापार व्यावसाय ५७
११.१ उद्योय व्यापार व्यावसाय अवस्था ५७
खण्ड : १२ ..... ५८
खण्ड : १२ बैंक, सहकारी तथा वित्तिय सस्था ५८
१२.१ गाउँपालिकामा रहेका सहकारी सस्था ५८
खण्ड : १३ ..... ५९
खण्ड : १३ सरकारी तथा गैरसरकारी स्थानिय संघ सस्था र क्लब ५९
खण्ड : १४ ..... ६०
खण्ड : १४ धार्मिक सास्कृतिक तथा ऐतिहासिक सम्पदा ६०
खण्ड : १५ ..... ६१
खण्ड : १५ पर्यटन विकास ६१
१५.१ पर्यटकीय होटल व्यवसाय ६१
खण्ड : १६ ..... ६१
खण्ड : १६ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण ६१

१६.१ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था ६१
खण्ड : १७ ..... ६२
खण्ड : १७ विपद् व्यवस्थापन ६२
१७.१ विपद्को अवस्था ६२
१७.२ विपद् व्यवस्थापनमा भएका प्रयास ६२
खण्ड : १८ ..... ६२
खण्ड : १८ सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन ६२
१८.१ वडागत सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन ६३
खण्ड : १९ ..... ६३
खण्ड : १९ जनप्रतिनिधिहरुको विवरण ६३
१९.१ स्थानीय निर्वाचन २०७४ मा जनप्रतिनिधिहरुको विवरण ६३
खण्ड : २० ..... ६४
खण्ड : २० विविध ६४
SWOT Analysis ६५
समानतामुलक साझा बिषयहरु (Cross cutting issues) ७५

तालिका सुची

तालिका १: हालसाविक वडा नं.र समावेश भएका साविक गाविसहरु र तीनको क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण
तालिका २: भू-उपयोग (कमाउने) सम्बन्धी विवरण
तालिका ३: क्षेत्रफल अनुशार भू-उपयोग (कमाउने) सम्बन्धी विवरण
तालिका ४: गाउँपालिकामा रहेको वनको विवरण
तालिका ५: जातीयताको आधारमा जनसंख्या वितरण (२०६८-२०७४)
तालिका ६: गाउँपालिकाका प्रमुख चाडपर्वहरु
तालिका ७: गाउँपालिकामा रहेका महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थान स्थानहरू
तालिका ८: जनसंख्या वितरणको अवस्था (२०६८-२०७४)
तालिका ९: वार्डगत आधारमा घरधुरी र मुख्य टोल र वस्तीहरु
तालिका १०: वार्डगत आधारमा प्रमुख जातिहरू
तालिका ११: वडा अनुसार घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरण (वस्तुगत सर्भे २०७४)
तालिका १२: वडा अनुसार परिवारमुली विवरण
तालिका १३: स्वामित्वको आधारमा घर-बसोबासको अवस्था
तालिका १४: स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको वसोवासको अवस्था (वडागत विवरण)
तालिका १५: घरको छाना को प्रकारहरु (प्रतिशत र घरधुरी)
तालिका १६: उमेरगत लिङ्गका आधारमा जनसंख्याको विवरण (सर्भे २०७४)
तालिका १७: उमेरगत आधारमा जनसंख्याको लैंगिक वितरण (प्रतिशतमा)
तालिका १८: आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण
तालिका १९: जातीयताको आधारमा जनसंख्या वितरण (२०६८-२०७४)
तालिका २०: अपांगताको आधारमा जनसंख्या विवरण
तालिका २१: धर्मका आधारमा जनसंख्या वितरण (२०६८-२०७४)
तालिका २२: धर्मका आधारमा जनसंख्या वितरण (वडागत विवरण २०७४)
तालिका २३: खानेपानीको मुख्य स्रोतका आधारमा घरधुरी विवरण
तालिका २४: खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धन अनुशार घरधुरी विवरण
तालिका २५: बत्ति र उज्यालोका लागि प्रयोग गरिने स्रोतहरु
तालिका २६: बसाईसराई विवरण
तालिका २७: गाउँपालिका भित्र, जिल्ला तथा देश बाहिर रहेको जनशक्तिको विवरण
तालिका २८: गाउँपालिकामा पहुँच भएका व्यक्ति तथा विशेषज्ञहरु
तालिका २९: साक्षरता दर र लैङ्गिक स्थिति
तालिका ३०: सरकारी विद्यालय तथा नीजि विद्यालय विवरण
तालिका ३१: सरकारी सामुदायिक बिधालयको विवरण
तालिका ३२: नीजि बिधालयको विवरण
तालिका ३३: शैक्षिक योग्यता र लैङ्गिक स्थितिको विवरण
तालिका ३४: विद्यार्थीहरुको तहगत स्थितिको विवरण
तालिका ३५: वडा अनुशार विद्यार्थीहरुको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

तालिका ३६: शैक्षिक विबरण (नाम, तह, दरवन्दि शिक्षकसंख्या र प्रकार)
तालिका ३७: प्रअ, बि.ब्य.स.को अध्यक्ष, शि.अ.सं.को अध्यक्षको विवरण
तालिका ३८: गाउँपालिकामा ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुमा खोप लगाएको विवरण
तालिका ३९: वार्ड अनुशार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु सँग परिचयपत्र सम्बन्धी विवरण
तालिका ४०: दीर्घरोगी सम्बन्धी विवरण
तालिका ४१: स्वास्थ्य सम्बन्धी सरकारी संस्था
तालिका ४२: स्वास्थ्य सम्बन्धी सरकारी संस्था
तालिका ४३: महिला स्वास्थ्य स्वयमसेवीका विवरण
तालिका ४४: फोहोरमैला व्यवस्थापनको आधारमा घरधुरी विवरण
तालिका ४५: चर्पी प्रयोग गर्ने परिवारको लगत विवरण (२०७४)
तालिका ४६: परिवारको जग्गा स्वामित्वको विवराण (२०७४)
तालिका ४७: परिवारको आर्थिक स्रोतको आधार विवरण
तालिका ४८: परिवारको आर्थिक स्रोतको मुख्य बैदेशीक रोजगार आधार विवराण (२०७४)
तालिका ४९: खाद्यान्न आत्मर्निभरताको अवस्था
तालिका ५०: फलफूल उत्पादन सम्बन्धी विवरण
तालिका ५१: सामुदायिक वन क्षेत्रको विवरण
तालिका ५२: भौतिक पूर्वाधारमा सडकको किसिम र विवरण
तालिका ५३: निजी सवारी साधन विवरण
तालिका ५४: भौतिक सुबिधाको विवरण
तलिका ५५: विद्युतिय संचार माध्यममा पहुँच भएका घरहरु
तालिका ५६: दुरसञ्चारको पहुँच भएका घरधुरीको विवरण
तालिका ५७: उद्योग व्यवसायको विवरण
तालिका ५८: सहकारी सस्था सम्बन्धी विवरण
तलिका ५९: स्थानिय सहकारी संस्था सम्बन्धी विवरण
तालिका ६०: गैरसरकारी स्थानिय संघ सस्था र क्लबहरुको विवरण
तालिका ६१: गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थानहरु

क. पृष्ठभुमि

गाउँपालिका विकेन्द्रिकित स्थानीय स्वायत्त शासनको सुचकका रुपमा ग्रामिण क्षेत्रमा रहेका जनताहरुको सबै भन्दा नजिकको सरकार हो साथै, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ र नियमावली २०५६ मा व्यवस्था भए अनुसार उपलब्ध साधन श्रोतहरुको अधिकतम् उपयोग गर्दै गाउँको जनताहरुलाई सेवा प्रदान गर्ने, विकास निर्माणका कार्यहरु गर्ने गराउने जस्ता काम कर्तव्य र अधिकारहरु गाउँपालिकामा रहेको छ । साथै दफा ४४ अनुसार प्रत्येक गाउँपालिकाले विकासका निम्ति गाउँस्तरीय वस्तुगत तथ्याङ्क संकलन गरी गाउँको वस्तुस्थिति देखिने स्रोत नक्सा तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसैगरी गाउँ विकास योजना तथा बजेट तर्जुमा २०६७ र स्थानीय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९ र गाउँ विकास समितिको न्यूनतम

शर्त तथा कार्यसम्पादन मापन कार्यविधि २०६६ (संशोधन र परिमार्जन) अनुसार गाउँपालिकाले विभिन्न क्षेत्रको तथ्याङ्क संकलन गरि गाउँको वस्तुस्थिति झल्कने विवरण तयार गरि हरेक ५ वर्षमा अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ। गाउँपालिकाका विविध पक्षहरुको वास्तविक स्थितिको तथ्यांक र सूचना बिना ऐन तथा नियमावलीले तोकेका जिम्मेवारीहरु प्रभावकारी ढंगले सम्पादन हुन नसक्ने भएकोले गाउँको वस्तुगत विवरण तथा गाउँ पार्श्वचित्रलाई गाउँपालिका भित्र गरिने कार्यक्रमहरुको आधारको रुपमा लिइएकोछ। हरेक गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको विकासको लागि गाउँ उचयार्षभि तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ भने स्थानीय निकायको न्यूनतम् शर्त तथा कार्य सम्पादन मूल्यांकनले पनि यसलाई एउटा सूचकको रुपमा राखेको छ। यसरी एकातिर गाउँ विकासका कार्यक्रमहरु संचालनको लागि उपयुक्त निर्णय लिने आधार र अर्कोतिर गाउँपालिकामा प्राप्त हुने सरकारी अनुदानका लागि एउटा सूचक मानिएको अवस्थामा गाउँ उचयार्षभि अनिवार्य नै भएको छ।

ख. उद्देश्यहरुः

नेपालको संविधान २०७२ को धारा २९५ को उपधारा ३ मा व्यवस्था भए अनुरूपका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरू मिति २०७३।११।२७ गते भएको निर्णय अनुसार कृयाशिल भएपश्चात यस वाग्मती गाउँपालिका पनि साबिकका ३ गाविसहरु मिली बनेको हो। यो गाउँपालिका घोषण भएपश्चात समायोजन भएको स्थानहरुको सम्पूर्ण वस्तुस्थिति समाबेश हुनेगरी कुनै आधिकारिक दस्तावेज नभएको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको परिपत्र अनुसार यस गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरी सार्वजनिक गरिनु पर्ने नीतिगत निर्णय अनुसार यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ। यसका लागि साबिकका गा.वि.स.हरुले विभिन्न समयमा संकलन गरेका तथ्यांकहरु, जिल्ला स्थित विभिन्न विषयगत कार्यालयहरूबाट संकलित संस्थागत सूचनाहरू, नेपालको पछिल्लो जनगणना राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसारको जानकारी आदि स्रोतहरू बाट तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषणका साथै गाउँको भौगोलिक, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा वातावरणीय र संस्थागत स्थिति विश्लेषण सहित गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने प्रमुख उद्देश्य रहेको छ। यी उद्देश्यहरूका साथै अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्।

१). गाउँको समग्र वस्तुस्थितिको विवरण तयार गर्ने र सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराउने

२). गाउँको भू-जैविक, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, वातावरण र संस्थागत विकाससमेत
विषयगत वस्तुस्थिति चित्रण तथा विश्लेषण विवरण तयार गर्ने

३). गाउँको भौतिक, प्राविधिक, मानवीय तथा वित्तीय स्रोतसाधनको स्थिति र उपलब्धताबारे विश्लेषण गर्ने

४). द्वीतिय श्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क विश्लेषणगरी विषयगत रुपमा गाउँको एकीकृत वस्तुगत विवरण तयार गर्ने

५). गाउँको विषयरक्षेत्रगत विकासका संभावना तथा समस्याहरूको पहिचान तथा विश्लेषण गर्ने ।

६). गाउँको आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि विषयगत र सामाजिक रुपमा खण्डीकृत र एकीकृत अद्यावधिक सूचना विवरण उपलब्ध गराउने ।

७). गाउँपालिकाको आवश्यकता, सम्भाव्यता र प्राथमिकताको आधारमा स्पष्ट लक्ष्य, उद्देश्य, नीति तथा कार्यक्रम तयार पारी वार्षिक योजना तर्जुमामा मद्दत गर्ने ।

८). गाउँपालिकाको वास्तविक र सही सूचना संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न मद्धत पुग्ने ।

९). स्रोत, साधन र सीपको पहिचान गरी त्यसको सदुपयोग गर्न तथा सम्भावित जोखिमहरुबाट वच्ने उपायहरुको खोजी गर्न सकिने,

१०). भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, प्राकृतिक र मानवीय जीवनका हरेक पक्षहरुका वारेमा जानकारी प्राप्त हुने हुनाले संचालित कार्यक्रमको समीक्षा गरी सुधार, समायोजन वा परिवर्तन गर्न र न'या योजना तर्जुमाका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने,

११). सरकारी एवं गैरसरकारी संस्था तथा स्थानीय निकायहरुबीच समन्वय गराई कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउदै विकासको दोहोरोपनलाई कम गर्दै लाने ।

१२). सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरुसंग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निर्माण हुने,

१३). यस गाउँपालिकामा रहेका सम्पूर्ण स्रोत र साधन का साथै राज्यले प्रदान गर्दै आइरहेका विभिन्न सेवा सुविधाको बारेमा स्पष्ट नक्सांकन हुने ।

ग. अध्ययन विधि

गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरणको ढाँचा तयारीका लागि हाल तयार भएका विभिन्न वस्तुगत विवरणहरूको अध्ययन, सहस्राब्दी विकास लक्ष्यका लक्ष्य, दिगो विकास लक्ष्य तथा सूचकहरूको अध्ययन, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागका विभिन्न प्रकाशनहरू, राष्ट्रिय जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य संर्वेक्षण प्रतिवेदनहरु, जिल्ला सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी दिग्दर्शन, जिल्लाको पाश्र्वचित्र ,साविकका गा.वि.स.हरुको पाश्र्वचित्र र आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा मस्यौदा निर्देशिका गाउँपालिका स्थित वर्तमान ननिर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, कार्यकारी प्रमुख, सचिवहरू, सामाजिक परिचालकहरू, विषयगत कार्यालयका प्रमुख तथा प्रतिनिधीहरु संगको परार्मश , विभिन्न गाउँपालिकाहरुको स्थलगत अध्ययन, साबिकका गा.वि.स.हरुका प्रकाशनहरू, जिल्ला स्थित विषयगत कार्यालयहरूको विवरण, यस क्षेत्रमा कार्य गरेका विज्ञहरूसँग गरेको परामर्श आदि प्रमुख हुन् । यस प्रतिवेदनको सैद्धान्तिक र वस्तुगत आधार संघिय मामिला तथा स्थानीय

विकास मन्त्रालयद्वारा जारी गाउँपालिका र नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण सम्बन्धमा जारी ढाँचामा आधारित छ ।

उल्लेखित ढाँचा अनुसार यस गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि विभिन्न अध्ययन विधिहरुको प्रयोग गरिएको छ । यसको मुख्य प्रयोजनका लागि विशेषगरी द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त जानकारी, स्थलगत जानकारी तथा लक्षित समूह छलफल, अन्तरक्रिया लगायत सामाजिक अध्ययन विश्लेषणका विवरणात्मक र विश्लेषणात्मक शैलीहरूको उपयोग गरिएको छ । २०७४ चैत्र २१ गतेका दिन गाउँपालिकाको कार्यालयमा सबै जन-प्रतिनिधि, कर्मचारी र सरोकारवालाहरु समेत एक बृहद सामूहिक छलफल आयोजना गरिएको थियो प्रत्येक वार्डबाट विभिन्न जात-जाति र प्रत्येक टोल र वस्ती आदिको प्रतिनिधित्व हुने गरि ४० र ४० घरधुरी छानेर तिनीहरूको लिखित सर्भे गरिएको छ, जसमा स्थानीय युवा-युवतीहरूलाई गणकको रूपमा प्रयोग गरिएको थियो र त्यो चैत्र २४-२८ गते सम्म पाँच दिन चलेको थियो । यसैगरी जिल्ला तहमा उपलब्ध प्रकाशित तथा अप्रकाशित अन्य द्वितीय सूचनाका श्रोतहरू र विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिवेदनहरूको समेत अध्ययन, तुलना र विश्लेषण गरी समग्र गाउँपालिकाको अवस्था झल्कने गरी सिंगो वस्तुगत विवरण तयार गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

घ. अध्ययनका सीमाहरु

- तथ्याँकहरु समयमा उपलब्ध हुन नसक्दा गाउँ प्रोफाइल तयार गर्ने कार्यमा ढिलाई ।
- प्राप्त भएका तथ्याँकहरुमा आधार वर्षको तथ्याँक नहुँदा तुलनात्मक अध्ययन तथा विश्लेषण गर्न तथा अर्को निश्चित समयावधि भित्र हुन सक्ने अवस्थाको आँकलन गर्न नसक्नु ।
- पार्श्वचित्र विवरणमा केही विषय क्षेत्रहरु छुट हुन जानु ।

खण्ड : १

खण्ड १ :संक्षिप्त परिचय

१.१ ऐतिहासिक परिचय

नेपालको पछिल्लो परिवर्तित संरचना अनुसार विभिन्न ७ वटा प्रदेशहरूमध्ये प्रदेश नं ३ को अस्थायी राजधानीका रूपमा रहेको यस मकवानपुर जिल्ला मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रको नारायणी अञ्चलमा पर्दछ । उत्तरतर्फ करिब ६६ कि.मि. लामो महाभारत श्रृंखला र दक्षिणतर्फ करिव ९२ कि.मि. लामो चुरे पर्वत (शिवालिक पहाड) को काखमा यो जिल्ला अवस्थित छ । राजधानी प्रवेशको मुख्य मार्गको रूपमा परिचित यो जिल्ला

राजधानी काठमाडौं र ललितपुर जिल्ला सँग सीमाबद्ध भएर रहेको छ । त्रिभुवन राजपथ र महेन्द्र राजमार्गको निर्माणले यस जिल्लाबाट देशको पूर्व तथा पश्चिम आवागमनलाई अत्यन्त सहज तुल्याएको छ । यो जिल्ला देशकै तेस्रो ठूलो औद्योगिक जिल्ला मध्येमा पर्दछ । चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र पर्सा वन्यजन्तु आरक्षणले पनि यस जिल्लाको केही भूभाग ओगटेको छ । सेन वंशीय राजाहरूको दरबार मकवानपुरगढी (राजा पृथ्वीनारायण शाहको ससुराली पनि), सामरिक दृष्टिले महत्वपूर्ण स्थान चिसापानी गढी, पर्यटकीय स्थल शहीद स्मारक, लालीगुराँस र सुनगाभाका प्राकृतिक संग्रहालयहरूले यस जिल्लाको सौन्दर्य अझ बढाएको छ । यस जिल्ला मा नेपालकै एकमात्र मानव निर्मित ताल छ जसलाई इन्द्रसरोवर वा कुलेखानी नामले चिनिन्छ । यस ताल को पानी बाट कुलेखानी प्रथम कुलेखानी दितिय र कुलेखानी तृतीय (हाल निर्माणाधीन)मा विद्युत् उत्पादन गरिन्छ । यो नेपालको विद्युत् ऊर्जाको “Backup“ को रूपमा रहेको छ ।

१.२ गाउँपालिकाको नामाकरण

नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको निर्णयद्वारा वि.सं. २०७३ फागुन २७ गते नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार देशका विभिन्न स्थानमा रहेका गाविस र नगरपालिका तथा जिल्ला विकास समिति जस्ता स्थानीय निकायहरूलाई प्रचलित संविधानले निर्देश गरे बमोजिम पुनर्संरचना गरेर संघीय ढांचामा लगिएको हो, यसै क्रममा मकवानपुर जिल्लाका तत्कालिन तिन गाउँ विकास समितिहरु (बेतिनी, फापरवारी र राईगाउँ) लाई समायोजन गरि बाग्मती गाउँपालिका गठन गरिएको हो । यस गाउँपालिकामा आदिवासी जनजातिको रूपमा रहेका राई (देवास) जातिहरू दक्षिण पूर्वी बाग्मती नदी किनारको आसपास तीन चार सय वर्ष अघिदेखि नै बसोबास गर्ने गरेको र फापरवारी गाविस वडा नं. १ झुरझुरे उनीहरूको राजधानी रहेको बताइन्छ । त्यसैगरी बेतेनी गाविसमा तामाङ्ग जातिहरूको घिसिङ्ग राजाको दरबार थियो भन्ने मान्यता र हाल यस गाउँपालिकामा रहेको तामाङ्ग जातिहरूको बाहुल्य त्यसको सवुत हुन सक्दछ ।

यस गाउँपालिकाको नामकरण पवित्र बाग्मती नदीको पुण्य नामबाट हुन गएको सम्भावना बलियो देखिन्छ किनकी वाग्मती खोला एक संगमको रुपमा यस गाउँपालिकामा अवस्थित छ । यसको सम्बन्ध धार्मिक आस्थासँग जोडिएको छ । स्कन्दपुराणको सम्भव खण्ड अन्तर्गत नेपाल महात्म्य कथाको विसौं अध्यायमा वाग्मती नदी र यसको पवित्रताको कथा जोडिएको छ । यसका वावजुत पनि स्कन्द पुराण र नेपाल माहात्म्य दुबैमा उल्लेखित वाग्मती नदी वा यसको नाम नेपालका अन्य जिल्लाहरूमा पनि रहेको र विभिन्न तीनवटा स्थानीय तहहरुको नाम पनि एकै प्रकारले राखिएको हुदाँ नामांकरणको प्रसंगमा विवाद वा फरकपन हुनु स्वाभाविक नै हो । अर्क्रातिर प्राचीनकालमा मात्री शक्ति वा देवी शक्तिलाई आदि-देव मान्ने शाक्त परम्पराको शैली अनुसार नै “बाग देवी” को महिमा गान वा भक्तिभाव स्वरूप बाग्मती नाम गरिएका ठाउँहरु नेपालमा प्रशस्तै (स्थानीय तह पनि ३ वटा रहेको पाईन्छ- ललितपुरमा

एक गा.पा., मकवानपुरमा एक गा.पा. र सर्लाहीमा एक न.पा.) भेटिन्छन् । यसैले साबिकका तीनवटा गाविसहरु (राईगाउँ, फापरवारी, र वेतिनी) मध्ये कसैको पनि "बागमती" नाम नरहेको र नयाँ गाँउपालिकाको नाम बाग्मती राखिनु धार्मिक कारण मात्र नभई बागमती खोलाको भौगोलिक सिमाना, जीविकोपार्जन र कृषिमा त्यसले पुर्याएको योगदान र एक आस्थावान् अर्थात् सम्मानित शब्द हुनु पनि देखिन्छ ।

१.३ भौगोलिक अवस्थिति

वागमत्ती गाउँपालिका ८५°२८" देखी ८५° १९" २७° १९" देखी २७° १९" सम्म रहेका र मकवानपुर जिल्लाको पूर्वी क्षेत्रमा अवस्थित छ र यसको क्षेत्रफल ३११.७९ वर्ग कि.मि र जनसंख्या ३०४९५, र केन्द्र वागमती-४, झुरझुर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको सिमाना भौगोलिक र प्रशासनिक रुपले ९ वटा वडा रहेको र विभिन्न ४ जिल्लाहरु र एक गाउँपालिकालाई छोएको छ । वाग्मती गाउँपालिकाको सिमाना - पूर्वमा सिन्धुली जिल्ला, उत्तरमा ललितपुर जिल्ला र काभ्रे जिल्ला, पच्चिममा वकैया गाउँपालिका र दक्षिणमा पनि वकैया गाउँपालिका र रौतहट जिल्लासँग जोडिएको छ । साविक फापरवारी गाविसको कार्यालयलाई यस गाँउपालिकाको केन्द्र मानिएको भएता पनि हाल झुरझुरेबाट कार्य संचालन गरिदै आएको छ (हेर्नुहोस् फोटो-१ र नक्सा-२), र गाउँपालिकाको आफनै भवन निर्माणको लागि योजना तयार पार्ने क्रम जारी छ ।

प्राकृतिक सौन्दर्यका हिसाबले यस गाउँपालिकाको सुन्दरता लोभलाग्दो र पर्यटकीय सम्भावना प्रचुर देखिन्छ भने हेटौडा हुदैं चतरा-धरान जोड्ने राष्ट्रिय गौरवको बृहद सडक परियोजनाले यो गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक-सांस्कृतिक विकास र धार्मिक-पर्यटनको प्रवर्द्धन हुने उज्ज्वल भविष्य देखिन्छ ।

१.४ राजनीतिक एवं प्रशासनिक विभाजन

वि.सं. २०७३ फागुन २७ गते नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको निर्णय र नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार मकवानपुर जिल्लाका तत्कालिन तिन गाउँ विकास समितिहरु (बेतिनी, फापरवारी र राईगाउँ) लाई समायोजन गरि बागमती गाउँपालिका गठन गरिएको हो । यस गाउँपालिका, ९ वटा वडामा विभाजित गरिएको छ ।

बागमती गाँउपालिकाको प्रशासनिक संरचना हेर्दा हाल विभिन्न शाखाहरु स्थापना गर्ने र जनसेवालाई थप चुस्त र दुरुस्त राख्ने प्रयास भएको देखिन्छ भने तथ्यांक कसरी अद्यावधिक गर्ने भन्ने चुनौती पनि उत्तिकै देखिन्छ । जनप्रतिनिधि, जनता र कर्मचारी सबैको राम्रो समन्वय भएमा हाल स्थापित निम्न शाखाहरुको काम प्रभावकारी हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

१. प्रशासनिक शाखा (कार्यकारी)
२. लेखा शाखा

३. प्राविधिकर इन्जिनियरिङ शाखा
४. स्वास्थ्य शाखा
५. महिला, बालबालिका तथा पंजीकरण शाखा
६. कृषि, पशु तथा सहकारी शाखा
७. शिक्षा शाखा

फोटो-१: बाग्मती गाउँपालिकाको कार्यालय, वाग्मती-४, झुरझुरे

नक्सा १: बाग्मती गाउँपालिका, मकवानपुर

बागमती गाऊँ पालिका
वडा बिभाजन

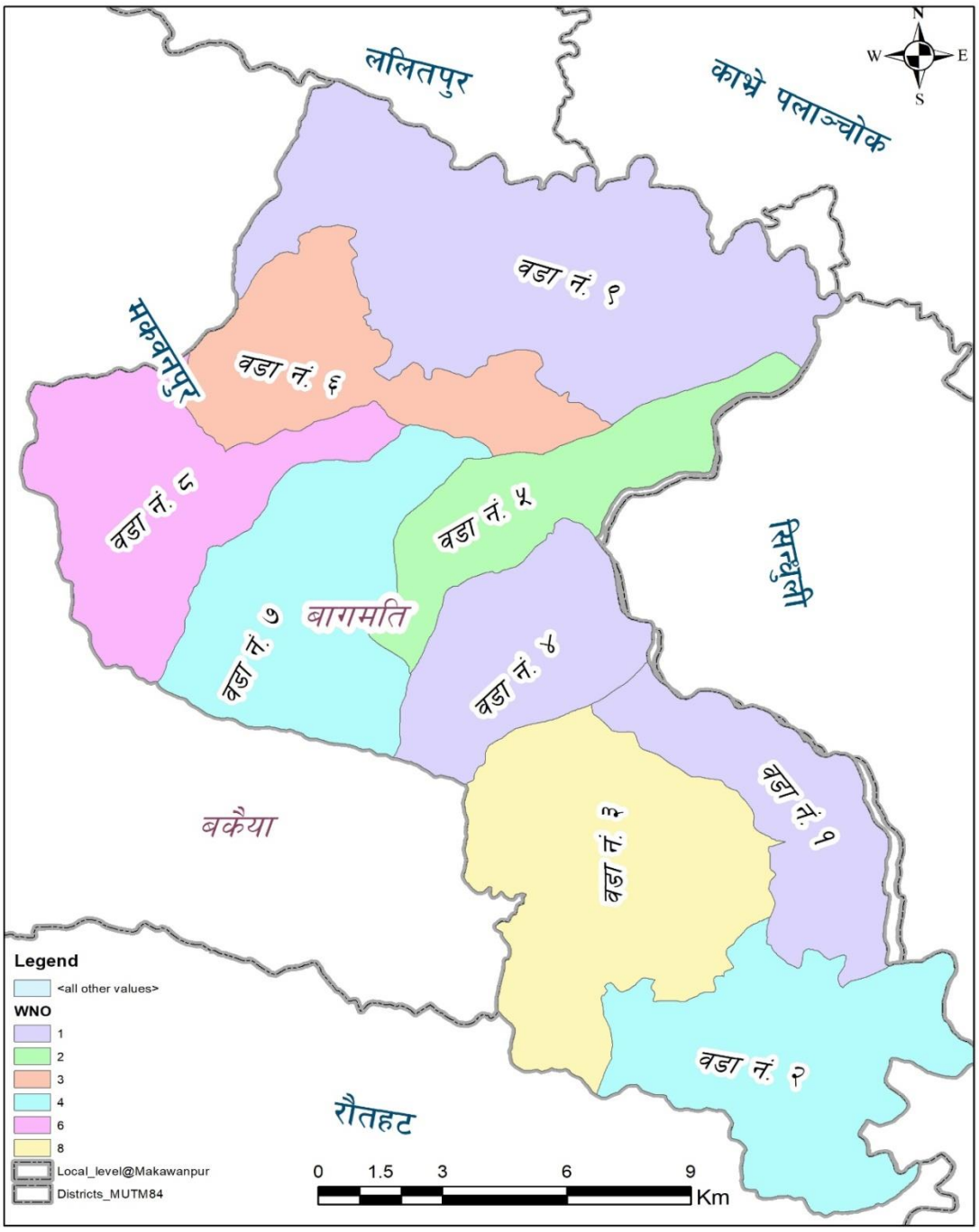

स्रोतः ऋषिराम पोखरेल, प्लानेट नेपाल (GIS विज्ञ)

१.५ नयाँ संरचना अनुसारको वडा

यस गाउँपालिका अन्तर्गत हाल कायम गरिएका वडाहरू, तिनको पूर्ववर्ती गाविस र वडा तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: हालसाविक वडा नं.र समावेश भएका साविक गाविसहरु र तीनको क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण

हालसाविक वडा नं.	समावेश भएका साविक गाविसहरु	साविक वडा नं.	क्षेत्रफल
१.	राईगाउँ	१ -३	२३.१२
२.	राईगाउँ	४-७	३७.१६
३.	राईगाउँ	८- ९	४६.५०
४.	फापरबारी	१	२३.६०
५.	फापरबारी	२	२२.०९
६.	फापरबारी	३,७,८	२७.१३
७.	फापरबारी	४-५	३४.९७
८.	फापरबारी	६- ९	३३.१९
९.	बेतिनी	१ - ९	६४.०२
जम्मा		**९**	**३११.७९**

१.६ हावापानी

यस गाउँपालिकाको दक्षिणी भेगको हावापानी उपोष्ण (subtropical) र उत्तरी भेगको उच्च महाभारत भागको हावापानी शितोष्ण (Temperate) किसिमको छ । मौसमको हिसावले यस गाउँपालिकालाई चिसो, गरम र वर्षा मौसम गरी ३ भागमा बाढ्न सकिन्छ । चिसो महिना मंसीर देखि माघ सम्म रहन्छ भने गर्मी फाल्गुन देखि आधी जेष्ठ सम्म रहन्छ । वर्षाको सिजन आधी जेष्ठ देखि भाद्रसम्म रहन्छ । माघ देखि वैसाख सम्म हावाहुरी पनि चल्दछ ।

१.७ तापक्रम तथा सापेक्षित आर्द्रता

यस गाउँपालिकाको तराई तथा चुरे क्षेत्रमा बार्षिक औसत न्यूनतम तापक्रम १५.६९ डिग्रि सेल्सियस, औसत अधिकतम तापक्रम १८.५९ डिग्रि सेल्सियस रहेको पाईन्छ । यस क्षेत्रमा जाडो याममा तापक्रम ५-६ डिग्रि सेल्सियस सम्म ओर्लिन्छ भने गर्मि मौसममा ३४-३६ डिग्रि सेल्सियस तापक्रम पुग्छ । पहाडी भू-भागमा बार्षिक औसत सापेक्षित आर्द्रता ७३.५% रहेको पाईन्छ भने मौसम अनुसार ५६% देखि ९१% सम्मको अन्तरमा सापेक्षित आर्द्रता रहेको पाईन्छ । त्यसै गरी चुरे क्षेत्रमा बार्षिक औसत ७७.०६% र मौसम अनुसार ६०% देखि ९०% सापेक्षित आर्द्रता रहेको पाईन्छ ।

१.८ बर्षा

पहाडी भू-भागमा बार्षिक औसत १९०८.६ मि.मि. बर्षा हुन्छ भने चुरे क्षेत्रमा बार्षिक औसत २२७४ मि.मि. बर्षा भएको पाईन्छ। करीव ८०% भन्दा अधिक पानी ४ महिनाको वर्षा सिजनमा नै हुन्छ।

१.९ भू-उपयोग

भु–उपयोग सँरचनालाई विश्लेषण गर्ने हो भने यस बाग्मती गापामा भूमिहिन घरधुरी बढी भएकोले स्वाभविक रुपमा अरुको जग्गा कमाउनेको घरपरिवार बढी देखिन्छ। जस्तो कि ३४.६३ प्रतिशत घरपरिवार अरुको जग्गा कमाउने (अर्थात् अधियाँ गर्ने वा ठेक्का लिने) रहेका छन्। आफ्नो जग्गामात्र कमाउने घरपरिवार जम्मा ३२.३९ प्रतिशतको रहेको छ। यसलाई पछ्याउँदै त्यसैगरि २३.५ प्रतिशत घरधुरी आफ्नो जग्गाको साथै अरुको जमिन पनि उपयोग गरेको पाइएको छ। ६ प्रतिशत घरपरिवारहरु जमिनमा कुनै पनि प्रकारको खेतीपाती नगरेको र ३.४८ प्रतिशत अनुत्तरित रहेका छन्। यसबाट के देखिन्छ भने भएको जग्गा-जमिनको पनि सहि वा प्रचुर मात्रामा भू-उपयोग गरिएको छैन जसबाट यस गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक विकासमा चुनौती थपिने देखिन्छ।

तालिका २: भू-उपयोग (कमाउने) सम्बन्धी विवरण

	स्वामित्वको विवरण	**घरपरिवार**	**प्रतिशत**
१	आफ्नो जग्गा आफै कमाउने	१९६३	३२.३९
२	अरुको जग्गा कमाउने	२०९८	३४.६३
३	आफ्नो र अरुको जग्गा कमाउने	१४२३	२३.५
४.	खेतीपाती नगर्ने	३६३	६
५.	उल्लेख नभएको	२११	३.४८
	जम्मा	**६०५८**	**१००**

समग्रमा यस बागमती गाउँपालिकाको भू-बनोट हेर्दा कृषि भूमी, नदी र नाला भन्दा पनि जंगल वा वन क्षेत्रकै बढी जमिन देखिन्छ। सबैभन्दा बढी वार्ड ९ मा वन-जंगल रहेको (५२%) छ भने वार्ड ३ मा ३७% प्रतिशत र वार्ड ७ मा २% प्रतिसत रहेको छ। संयोगबस खेतियोग्य जमिन पनि वडा ९ मा नै बढी देखिन्छ भने त्यसपछि वडा २ मा रहेको छ। बन्जर जमिन १, ५, ६, ७ र ८ वडामा कत्ति पनि देखिदैन, तर अरु वडामा पनि नगन्य नै छ। बगर थोरै मात्रामा तर सबै वडामा देखिन्छ, जबकि नदी र खोला वा पानीको स्रोत पनि प्रत्येक वडामा छ।

तालिका ३: क्षेत्रफल अनुशार भू-उपयोग (कमाउने) सम्बन्धी विवरण

वडा	**क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)**	

	कृषि	जंगल	बुट्टयान	बाँझो	नदी र खोला	बगर	जम्मा
Wards	**Cultivation**	**Forest**	**Bush**	**Barren Land**	**River/ Streams**	**Sand**	**Total**
१	७.००	९.९०	०.०४		०.७५	५.४३	२३.१२
२	९.०७	२४.८४	०.२१	०.०५	०.५१	२.४८	३७.१६
३	६.४९	३७.१५	०.४८	०.०१	०.१७	२.२०	४६.५०
४	४.६४	१३.८२	०.५८	०.०२	०.२७	४.२७	२३.६०
५	४.६४	१२.०१	०.०८		०.५८	४.७८	२२.०९
६	५.७६	१९.२८	०.०१		०.०६	२.०१	२७.१३
७	४.९५	२५.२३	०.२६		०.१२	४.४०	३४.९७
८	८.२४	२०.१२			०.०३	४.८०	३३.१९
९	९.९१	५२.०४	०.०३	०.०४	०.४८	१.५३	६४.०३
जम्मा							**३११.७९**

१.१० वनस्पति तथा वन्यजन्तुहरू

प्रायः वडा तथा वस्तीहरुमा सामुदायिक वनको विकास भएको कारण वनको संरक्षण र उपयोगको अवस्था सन्तुलित छ । साथै घरपरिवारमा चर्पी प्रयोगको प्रवृत्ती बढेको, सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या विस्तारै बढ्दै गरेको छ यस कारण वातावरणमा सकरात्मक परिवर्तन भएको छ । यस गाउँपालिकामा जम्मा २०० वर्ग कि.मि., ६३.९% वन क्षेत्र रहेको छ ।

तालिका ४: गाउँपालिकामा रहेको वनको विवरण

गाउँपालिका	**जम्मा क्षेत्रफल वर्ग कि.मि**	**जम्मा वन क्षेत्र वर्ग कि.मि**	**वन क्षेत्रको प्रतिशत**
वागमती **गाउँपालिका**	३१२.९	२००	६३.९

१.११ जातजातिहरू

नेपाल एक बहुजातीय समाज हो र यहाँ करिब १२५ थरीका जात-जातिहरु रहेका छन्, जसमा ५९ वटा आदिवासी जनजातीको समूह पनि पर्दछ । जनसंख्याको जात-जातिगत संरचना र बनोट हेर्दा बाग्मती गाउँपालिकामा मिश्रित प्रकारको जातीय बसोबास भेटिन्छ । तर पनि मतवाली मंगोलियन जनजाति समुदायको उल्लेख्य जनसंख्या रहेको छ । २०६८ सालको जनगणना र हाल २०७४ को सर्भे दुबैको तुलना गर्दा (तालिका ११) तामांग, मगर र लिम्बु जातिको संख्या बढी छ । सबैभन्दा बढी (आधाभन्दा बढी) तामांग समुदाय नै रहेको देखिन्छ, जसको संख्या २१४०२ अर्थात् ५३.८ प्रतिशत रहेको छ । यस गापामा पहाडिया ब्राह्मण-छेत्री र तराईको मधेसी समुदायको जनसंख्या ज्यादै न्यून छ

भने दलित समुदाय मध्ये कामी जातिको जनसंख्या भने २०६८ को ३.२३ प्रतिशत बाट बढेर हाल ८ प्रतिशत पुगेको छ ।

तालिका ५: जातीयताको आधारमा जनसंख्या वितरण (२०६८-२०७४)

क्र.स.	जात-जाति	२०६८ जनगणना		२०७४ सर्भे	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१.	कामी	९८६	३.२३	३२१०	८.०७
२.	ब्राह्मण	५११	१.६८	२३९	०.६
३.	खस क्षत्री	६०१	१.९८	९९४	२.५
५.	मधेसी	-	-	२३९	०.६
६.	मगर	३२२५	१०.५७	५२११	१३.१
७.	माझी	५०५	१.६६	२१०८	५.३
८.	नेवार	-	-	२३९	०.६
९.	पहरी	१०७१	३.५१	१७९०	४.५
१०.	राई	२५५३	८.३७	३४२१	८.६
११.	रावत	-	-	११९	०.३
१२.	तामांग	१८४५०	६०.५०	२१,४०२	५३.८
अन्य र नखुलेको		**२५९३**	**८.५**	**८०७**	**२.०३**
जम्मा		**३०४९५**	**१००**	**३९७७९**	**१००**

१.१२ धार्मिक परम्परा र चाडपर्वहरू

यस गाउँपालिकाको प्रमुख जातिहरूमा तामाङ, मगर, राई, लिम्बु, ब्राहमण, क्षेत्री, नेवार, दलित को बसोबास रहेकोले सांस्कृतिक रुपले सम्पन्न त छँदैछ त्यसमा पनि धार्मिक रुपबाट पनि सम्पन्न रहेको छ । यस गाउँपालिकामा दसैं, तिहार लगाएत विभिन्न जातजातिय र धार्मिक पर्वहरु एक आपसमा मिलि सौहार्दपुण वातावरणमा मनाइन्छ । यस गाउँपालिकामा हिन्दु, बौद्ध, किराँत, क्रिसियन अन्य धार्मिक आस्था राख्ने मानिसहरु बसोबास गर्दछन् । यस गाउँपालिकाका प्रमुख चाड पर्वहरु तालिका ५ मा देखाइएको छ ।

तालिका ६: गाउँपालिकाका प्रमुख चाडपर्वहरु

क्र.सं	प्रमुख चाडपर्वहरु
१	लोसार
२	दसैं
३	तिहार
४	माघी मेला
५	बालाचतृदशी किराँतेश्वर

६	शिव मेला
७	डेउनी जात्रा
८	पशुपत्ति जात्रा
९	गँरासे जात्रा
१०	लामकाना जात्रा
११	पाँचपाण्डव शिवमन्दिर जात्रा

१.१३ महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थानहरू

यस गाउँपालिकामाम बिभिन्न धार्मिक र पर्यटकिय रुपमा पहिचान राख्न सक्ने रमणिय स्थानहरु रहेका छन् । केही स्थानहरुले ऐतिहासिक महत्व पनि राख्दछन् । यी स्थानहरु तालिका ७ मा देखाइएका छन् ।

तालिका ७: गाउँपालिकामा रहेका महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थान स्थानहरू

वार्ड नं.	धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थान
१	वोडगाउँ मुलखोला सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति
२	डोटे
	हाटबजार
४	शहिद स्मार्क, झुरझुरे
६	गोल्मे राजाको दरवार
७	कैलाश सा. व.को बाखे डाँडो
	मनसायी जरायोटार
८	माथिल्लो भवन चुले
	गुम्बा
९	मन्दिर

१.१४ गाउँपालिकाको विकासको वर्तमान अवस्था सम्भावना तथा चुनौतिहरु

खण्ड : २

खण्ड : २ जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

२.१ जनसंख्या तथ्याङ्कको आवश्यकता

समाजको हरेक क्षेत्रमा तथ्यांकको महत्व दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको छ । देशको विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि तथ्याङ्कहरु नितान्त आवश्यक हुन्छन् । यी सबै कार्यका लागि उत्पादित तथ्याङ्क गुणस्तरीय, भरपर्दो र विश्वसनीय हुनु जरुरी छ, साथै उत्पादित तथ्याङ्कको सही उपयोग पनि उत्तिकै आवश्यक हुन्छ ।

२.२ गाउँपालिकाको जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

कुल घरधूरी ५७३१ रहेको बाग्मती गाउँपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ साल अनुसार कुल ३०४९५ जनसङ्ख्यामध्ये महिला १५८६० र पूरुष १४६३५ रहेका छन् । यो संख्या २०७५ सम्म बढेर कुल घरधुरी ६०५८, कुल जनसंख्या ३९७७९, महिला २००१९ र पुरुष १९७६० रहेको देखिन्छ, त्यस्तै यस गाउँपालिकाको औसत परिवार सङ्ख्या २०६८ मा केही सानो (५.३२) देखिएको थियो भने हाल केहि बढेर ६.५९ पुगेको देखिन्छ, यसको कारणका रुपमा वैदेशिक रोजगारीको कारणले बालबच्चा रेखदेख संयुक्त परिवारमा हुन जाने र कतिपय अवस्थामा पंजीकरण प्रक्रिया पनि अनियमित बन्न जाने कुरा प्रमुख देखिन्छ । यी समग्र तथ्यहरूको तालिकागत विवरण निम्नअनुसार औंल्याइएको छ ।

तालिका ८: जनसंख्या वितरणको अवस्था (२०६८-२०७४)

विवरण	**जनगणना - २०६८**	**वस्तुगत सर्भे - २०७४**
जनसंख्या	३०४९५	३९,७७९
परिवार संख्या (घरधुरी)	५७३१	६०५८
परिवारको आकार	५.३२	६.५९
महिला पुरुष अनुपात	१.०८	१.०३

स्रोतः जनगणना, २०६८: वस्तुगत सर्भे, २०७४

२.३ परिवार संख्या

वार्ड अनुसार हेर्दा घरधुरी र जनसंख्या दुवै हिसाबले वार्ड नं. २ सबैभन्दा ठूलो र घना देखिन्छ भने सानो वार्डहरुमा १, ३, ४ आदि पर्छन्, एकै वार्डभित्र पनि विभिन्न टोल र वस्तिहरू रहेका छन् जहाँ मुख्यतः तामांग, राई, मगर, माझी, ब्राह्मण-छेत्रि, दलित (

कामी), नेवार र अन्य जात जातिको मिश्रित बसोबास रहेको छ, तालिका-९ र १० मा यस सम्बन्धमा विस्तृत विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९: वार्डगत आधारमा घरधुरी र मुख्य टोल र वस्तीहरु

वार्ड	घरधुरी संख्या	मुख्य टोल र वस्तिहरू (घरधुरी संख्या)
१.	५६०	भोर्लेनी-१३, हात्ती ढुंगा-६५, बोड गाउँ-१०८, तुरतुरे -८, लाल्भित्ते-६, माझगाउ-६८, हेरान डाँडा-२५, पुर्व टोल-८, बंजार-१८, करौज-६५, मोक्तान टोल-३४, शिखर टोल-५, रामपुर-३५, बुद्रुंग-२८, भैंसे-६५, थोपर टोल-९
२.	९९५	चुरे-८, गिदा-७, पहिर-१५, डोट-२०, राम्चुवा-१५, तादी-३०, बगाह-२०, भण्डारे-१०, भिममाध-१५, न्युरेगारो-१००, राइ गाउँ-१००, साखातार-१००, गाउँ वारी-५०, कलदमार-६०, पहरी दमार-४०, गौर टोल-३०, डाँडा टोल-१५, सेप टोल-१०, सुन्दन डाँडा-८, खड्के -७, गन्चुन्ने -५, तिनघरे-५, लाम टोल-१५, राई टोल-१००, वुर्कुस टोल-२००, पुर्व टोल-१०
३.	५३०	गढ़हन-४०, तिन तले -२०, माझी टोल-६०, देउजोर-३०, कृतिमकारी-२०, घट्ट डांडा-१५, सल्लेनी-३०, सुक्खा-२०
४.	५८०	पांच पाण्डव-१००, टूकास-६०, झुर झुरे-२००, लम्कान-५०, सात तले(७०
५.	७००	सिक्र दोभान-२०, भोर्लेनी-१३१, टाके -२०, बगेरी-८०, लिला वन-३०, ज्यामिरे-४५, कोइराला दमार-६०
६.	६५०	कयरे चोक-४०, फापरवारी-१००, ठुलो गाँउ-३०, भसेनी-२५, तिन तले -२५, रात माटे -४५, कैले डांडा-३५, तिनी खोला-४०, धादि खोला-५०, धामिनी खोला-७, साइ टार-३२
७.	६२७	राई टोल पाथिभरा-१००, पाथिभरा तामांग टोल-८०, मानसाही जर्याटार-२०, मानसाही मगर टोल-४०, घौया खोर -१५, बाखे खोला-३२, लामीटार रोड लाइन-५०, लामीटार रोड माथि-४०, धनशाही तामांग टोल-५०, धनशाही मगर टोल-१००
८.	६४६	घमिन थान-२३, शान्तिपुर-५५, चपट-५५, धोटरी खोला-५०, माथिल्लो निउरिनी-१८, निउरिनी-२८, सात तले(२१५, हात्ती आहाल-११, दनै खोला-३५, कुवा पानी-२५, भुवन चुली-६०, तल्लो भुवन चुली-४५, भुल्लिंग-११, सिम्ल-१५
९.	७७०	फार्सा, वलदेव (३०), अगौते, सुधा थरि, रातमाटे (५५), रामेछाप (७५), लिती (३०), बेतिनी, देउजार, गहिरी गाउँ (११०), अधेरी, खोल्मे डांडा (४५), तुनितार, चाउरी (३०), गहते सौरा, गहते, तिन्धरे (६०), स्यालथुम, कुर्ले (३५)
जम्मा	**घरधुरी-६०५८**	

वस्तुगत सर्भे, २०७४

तालिका १०: वार्डगत आधारमा प्रमुख जातिहरू

वार्ड	जनसंख्या	प्रमुख जातिहरू
१.	३७४०	राई, तामांग, र मिश्रित
२.	७०१४	पहरी, तामांग, मगर, विक, राई, माझी र अन्य र अन्य मिस्रित जात र जातिहरु
३.	३५५६	तामांग, माझी, र अन्य मिस्रित जात र जातिहरु
४.	३१४३	मिस्रित जात र जातिहरु
५.	३६१९	तामांग, माझी, मगर, बाहुन र अन्य मिस्रित जात र जातिहरु
६.	४१६०	तामांग, राई, मगर, र अन्य मिस्रित जात र जातिहरु
७.	४७०२	तामांग, मगर, र अन्य मिस्रित जात र जातिहरु
८.	५०७१	तामांग. दलित, खस-आर्य, मगर र अन्य जात र जातिहरु
९.	४,७७४	तामांग, मगर, र अन्य मिस्रित जात र जातिहरु
जम्मा	**३९,७७९**	

वस्तुगत सर्भे, २०७४

जनसंख्याको वस्तुगत विश्लेषणको लागि विगतको जनगणना र वर्तमान अवस्थालाई पनि उत्तिकै महत्व दिनुपर्ने हुन्छ, जस्तो कि २०६८ को जनगणनामा भन्दा अहिलेको अवस्थामा जनसंख्या तात्विक रूपमै अर्थात् यसको संरचना र बनोटमा व्यापक परिवर्तन आएको देखिन्छ, यद्यपि औसत परिवार संख्या भने झन् बढेको छ। २०६८ सालको जनगणनाको समयमा यस गापाका तिन वटै गाविसहरुको जनसंख्या जोड्दा कुल ३०४९५ थियो, जसमा महिला जनसंख्या २००१९ र पुरुष संख्या १९७६० रहेको थियो जबकी २०७४ को अन्त्यसम्म यो जनसंख्या केही वृद्धि भइ कुल ३९७७९ पुगेको छ, जसमा लैंगिक अनुपात करिब-करिब बराबर (महिला ५०.३२ प्रतिशत र पुरुष झीनो अनुपातमा केही कम अर्थात् ४९.५८ प्रतिशत) रहेको पाइयो । घरधुरी अर्थात् परिवार संख्या पनि बढेर २०६८ को ५७३१ बाट २०७४ मा ६०५८ पुगेको देखियो, यद्यपि यो संख्या ज्यादै झीनो देखिन्छ, तालिका ९ मा वडा र लिङ्ग अनुसार जम्मा जनसंख्या र घरधुरी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ११: वडा अनुसार घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरण (वस्तुगत सर्भे २०७४)

वार्ड	२०६८ (संख्यामा)		२०७४						
	घरधुरी	जनसंख्या	महिला		पुरुष		जम्मा संख्या	जम्मा घरधुरी	औसत परिवार आकार
			संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत			
१	५९१	३१३८	१९२५	५१. ४६	१८१५	४८.५४	३७४०	५६०	६.६८
२	८२५	४२६९	३४०७	४८.५८	३६०७	५१.४२	७०१४	९९५	७.०५
३	४७७	२९६१	१९०१	५३.४५	१६५५	४६.५४	३५५६	५३०	६.७१
४	५६०	३१००	१६१९	५१.५०	१५२४	४८.५०	३१४३	५८०	५.४२
५	५८२	३१७२	१७४१	४८.११	१८७८	५१.८९	३६१९	७००	५.१७

६	७०६	३४२५	२१४५	५१.५६	२०१५	४८.४४	४१६०	६५०	६.४
७	६४३	३३५७	२१९४	४६.६६	२५०८	५३.३३	४७०२	६२७	७.५
८	७३०	३७२२	२५८४	५०.९६	२४८७	४९.६६	५०७१	६४६	७.८५
९	६१७	३३५१	२५०३	५२.४२	२२७१	४७.५८	४,७७४	७७०	६.२
जम्मा	**५७३१**	**३०४९५**	**२००१९**	**५०.३२**	**१९७६०**	**४९.६८**	**३९,७७९**	**६०५८**	**६.५९**

स्रोतः जनगणना, २०६८ः वस्तुगत सर्भे, २०७४

२.४ परिवारमुली विवरण

यस वागमती गाउँपालिकामा ५११६ घरधुरीमा पुरुष र बाँकी ९४२ घरधुरीमा महिला घरमुली रहेका छ। मुख्यतः पितृसत्तामक सामाजिक ढाँचामा घरका प्रमुख र मुख्य निणर्यहरु पुरुषबाटै लिइन्छ, तर हाल बदलिँदो समाजिक परिस्थीति, महिला सशक्तिकरण र पहूँचले घर र व्यक्तिगत निणर्य लिने कार्यमा धेरै परिवर्तन आएको छ। साथै आर्थिक सबलताका लागि अनुपातिक रुपमा धेरै पुरुष बैदेशिक रोजगारमा जानुका कारण पनि घरमुलीमा महिलाको संख्या बढ्दै गएको पाइन्छ। यस गाउँपालिकाको वडागत घरमुली विवरण तालिका १२ मा देखाइएको छ।

तालिका १२ः वडा अनुसार घरमुली विवरण

वडा	घरधुरी	घरमुली	
		पूरुष	महिला
१.	५६०	५१८	४२
२.	९९५	६३८	३५७
३.	५३०	४७५	५५
४.	५८०	४९३	७७
५.	७००	५६४	१३६
६.	६५०	६१८	३२
७.	६२७	६२७	०
८.	६४६	६४६	०
९.	७७०	५३९	२३१
जम्मा	**६०५८**	**५११६**	**९४२**

स्रोतः जनगणना, २०६८ः वस्तुगत सर्भे, २०७४

व्यवस्थित बसोबास आर्थिक र सामाजिक सम्पन्नताको एक आयाम मान्ने प्रचलन रही आएको छ, बागमती गाउँपालिका जम्मा घर र परिवार संख्या २०६८ सालमा ५७३१ थियो भने हाल त्यो संख्यामा केही वृद्धि भइ ६०५८ पुगेको छ। तालिका १३ मा प्रस्तुत गरिए झैँ अहिले २०७४ मा पनि आफनै घरमा बस्ने परिवार संख्या ५६५२ (अर्थात् कुल जनसंख्याको करिब ९३.३५) रहेको छ भने भाडामा बस्ने ५.६ प्रतिशत घरपरिवार छन् जबकी १८ वटा संस्थागत घर र भवनहरु रहेको देखिन्छ।

तालिका १३ः स्वामित्वको आधारमा घर-बसोबासको अवस्था

क्र.स.	घरको स्वामित्व	२०६८ (संख्या)	२०७४	
			संख्या	प्रतिशत
१	आफ्नो	५५७२	५६५२	९३.३
२	भाडाको	११०	३४०	५.६
३	संस्थागत	९	१८	०.३
४	अन्य	४०	४८	०.८
जम्मा		**५७३१**	**६०५८**	**१००**

बसोबासको वडागत विवरण तालिका १३ मा देखिएको छ २ र ७ वडा बाहेक अरु सबै ७ वटा वडामा शत प्रतिशत मानिसहरू आफ्नो घरमा बस्छन् भन्ने तथ्यांकले देखाउँछ, जबकी यसमा ऐलानी जग्गामा बनेको वा बनाइएको घर र बसोबासलाई पनि समेटिएको छ, भाडामा लागेको र संस्थागत प्रकारका घरहरू यस गाउँपालिकामा ज्यादै न्यून देखिन्छन्, यसको कारण कम जनसंख्या, सानो बजार र कृषि तथा वैदेशिक रोजगारी प्रतिको पर निर्भरतालाई लीन सकिन्छ ।

तालिका १४: स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको वसोवासको अवस्था (वडागत विवरण)

वडा	जम्मा घरधुरी	घरको स्वामित्व (Ownership of house/housing unit)							
		आफ्नो		भाडाको		संस्थागत		अन्य	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१.	५६०	५६०	१००						
२.	९९५	४४८	४५	४४८	४५	२४	२.५	७५	७.५
३.	५३०	५३०	१००						
४.	५८०	५८०	१००						
५.	७००	७००	१००						
६.	६५०	६५०	१००						
७.	६२७	५९५	९५	३२	५				
८.	६४६	६४६	१००						
९.	७७०	७७०	१००						
जम्मा	**६०५८**		**९३.३१**		**५.६**		**०.२७**		**०.८**

स्रोतः जनगणना, २०६८ः वस्तुगत सर्भे, २०७४

२.५ परिवार अनुसार घरको बनौट

घरको छानाले सम्बन्धित परिवारको वस्तुस्थितिको बारेमा जानकारी प्रदान गर्दछ । बागमती गाउँपालिकाको हकमा यसका साविकका गाविसहरुको अवस्था हेर्दा जम्मा ५७३१ घरधुरी मध्ये १९०९ घर फुस, खर वा पराल, १०३६ घर जस्तापाता वा टिन, ९

वटा ढलान वाला, २७२४ घर ढुंगार टायल, २५ वटा काठले बनेका, अन्य ८ घर र मिश्रित प्रकारको छाना भएका २० वटा घर थिए ।

तालिका १५ मा प्रस्तुत गरिए अनुसार २०७४ मा जम्मा ६०५८ घरधुरी मध्ये सबैभन्दा बढी (५२.३९५ अर्थात् २९५३ घर) जस्तापाता वा टिन प्रयोग गरि बनेका घरहरु रहेका छन् छन् भने त्यसपछि ढुंगा वा टायल प्रयोग गरिएका घरहरु १४१७ वटा (अर्थात् २५५) भेटिए, त्यसै गरि फुस, पराल र खरले छाएको घरहरु करिव १६ प्रतिशत छन् भने माटो, ढलान आदि तरिकाले छानो बनाईएका घरहरु एकदमै कम छन् ।

तालिका १५: घरको छाना को प्रकारहरु (प्रतिशत र घरधुरी)

वार्ड	घर-धुरी	घरको छाना को प्रकारहरु (प्रतिशत र घरधुरी)						
		फुस, खर वा पराल	जस्तापाता	ढलान	ढुंगा, टायल	काठ	माटो	अनुतरित
१	५६०	२१.९% (१२३)	३६.५८% (२०५)	२.४४% (१४)	१९.५१% (१०९)	२.४४% (१४)	१७.०७% (९५)	
२	९९५	११.७६% (११७)		२९.४१% (२९३)	०	३५.२९% (३५१)	०	२३.५३% (२३४)
३	५३०	३४.२१ % (७८)	३९.४७ % (८९)		१५.७८ % (३५)		१०.५३ % (२४)	५७.५ % (३०४)
४	५८०	२० % (११६)	३७.५ % (२१७)	२.५ % (१५)	४० % (२३२)			
५	७००	२७.५% (१९२)	४७.५% (३३३)		२५% (१७५)			
६	६५०	२.५% (१६)	७५% (४८८)	२.५% (१६)	२०% ५(१३०)			
७	६२७	१०.५३% (६६)	३१.५८% (१९८)		५७.८९% (३६३)			
८	६४६	१२.५% (७७)	६५% (३९९)	५% (३२)	१७.५% (१०७)			५% (३२)
९	७७०	२.५% (१९)	९५% (७३२)		२.५ % (१९)			
जम्मा	**(१००%) ६०५८**	**१६.१६% (९११)**	**५२.३९% (२९५३)**	**१.४१% (८४)**	**२५.१५% (१४१७)**	**०.२९% (१६)**	**४.४९% (२५३)**	**६.९६% (४२२)**

स्रोतः जनगणना, २०६८ः वस्तुगत सर्भे, २०७४

२.६ उमेर समूह अनुसार गाउँपालिकाको जनसंख्या

उमेरगत हिसाबले विश्लेषण गर्दा बागमती गाउँपालिकाको जनसंख्या युवामय देखिन्छ। यसले समग्रमा उच्च जन्म दरको संकेत गर्दछ, जुन जनसंख्या वृद्धिको एक प्राकृतिक कारण पनि हो धेरैजसो जनसंख्या २४ वर्ष मुनिको उमेर समुहमा देखिन्छ भने त्यसमा पनि २०-२४ वर्षको समुहमा कुल जनसंख्या (२९७७९) को १४ प्रतिशत अर्थात् ५५६९ देखिन्छ। ६०-६४ वर्ष उमेर समुहका सबैभन्दा कम जम्मा ८३५ जना रहेको देखियो, जुन यस गापाको जम्मा २.१ प्रतिशत मात्र जनसंख्या हो (हेर्नुहोस् तालिका १६), त्यस्तै तालिका १७ मा प्रस्तुत गरिए झैं ०-१४ र १५-२४ उमेर समुहको बाहुल्यता देखिन्छ जसमा क्रमशः २६.५ प्रतिशत र २६.८ प्रतिशत जनसंख्या समेटेको देखिन्छ, र ७५ वर्षभन्दा बढीको जम्मा जनसंख्या महिला र पुरुष दुवै तर्फ ज्यादै न्यून अर्थात् १.५६ प्रतिशत (६२१ जना), यसबाट बागमती गाउँपालिकामा औसत आयु कम रहेको र बुढ्यौली उमेरमा हुने मृत्यु दर अत्यन्तै उच्च रहेको देखिन्छ ।

तालिका १६: उमेरगत लिङ्गका आधारमा जनसंख्याको विवरण (सर्भे २०७४)

उमेरगत वर्गीकरण	जनसंख्या	प्रतिशत
≤ ४	२६२५	६.६
५-९	३१४३	७.९
१० -१४	४७७२	१२.०
१५ -१९	५०९१	१२.८
२०-२४	५५६९	१४.०
२५-२९	३८९८	९.८
३०-३४	२७४४	६.९
३५-३९	२१०८	५.३
४०-४४	२३०७	५.८
४५-४९	१९८९	५.०
५०-५४	१७१०	४.३
५५-५९	१०३४	२.६
६०-६४	८३५	२.१
६५+	१९४९	४.९
जम्मा	**३९,७७९**	**१००**

स्रोतः वस्तुगत सर्भे, २०७४

तालिका १७: उमेरगत आधारमा जनसंख्याको लैंगिक वितरण (प्रतिशतमा)

		उमेरगत आधारमा जनसंख्या वितरण (प्रतिशतमा)							
	≤ १४	१५-२४	२५-३४	३५-४४	४५-५४	५५-६४	६५-७४	७५+	≤ १४

पुरुष (%)	५०.७३	२६.३७	२६.१२	१७.३०	१०.७३	९.९०	४.९९	३.१६	१.४१
महिला (%)	४९.२६	२६.६५	२७.५०	१५.९४	११.३९	८.६५	४.३७	३.७७	१.७१
जम्मा (%)	१००	२६.५०	२६.८०	१६.६३	११.०६	९.२८	४.६८	३.४६	१.५६
जम्मा (संख्या)	**३९७७९**	**१०५४१**	**१०६६१**	**६६१५**	**४४००**	**३६९२**	**१८६२**	**१३७६**	**६२१**

स्रोतः जनगणना, २०६८ः वस्तुगत सर्भे, २०७४

आर्थिक रुपले कमाउन वा आय-आर्जन गर्न सक्ने समुह (१५-५९ वर्ष) जम्मा जनसंख्याको करिव ६७ प्रतिशत हुनु सुखद कुरा हो, जबकि त्यसमा आश्रित महिला र पुरुष (१-१४ वर्ष सम्मका र ६० वर्ष भन्दा माथिका) को संख्या कम देखिन्छ (हेर्नुहोस् तालिका १८) । यसकारण परनिर्भरताको दर बागमती गाउँपालिकामा कम नै छ, यद्दपी युवा र सक्रिय जनशक्तिलाई उचित रोजगारी दिनु र स्थानीय वा स्वदेश स्तरमै काम गरेर खान सक्ने वातावरण बनाउनु पर्ने दायित्व राज्य र यस बागमती गापाको स्थानीय तह र जनप्रतिनिधिलाई छ ।

तालिका १८ः आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण

उमेर समूह (वर्ष)	२०६८			२०७४				
	पुरुष (संख्या)	महिला (संख्या)	पुरुष (संख्या)	पुरुष		महिला		जम्मा (महिला-पुरुष) %
				संख्या	%	संख्या	%	
०-१४	६०४३	६२३५	१२२७८	५३२२	२६.३७	५२२३	२६.६५	२६.५०
१५-५९	७५५५	८५३१	१६०८६	३५३१	६७.०५	१२९९८	६६.३२	६६.६८
६० माथि	१०३७	१०९४	२१३१	१३२७	६.५८	१३७८	७.०३	६.८
जम्मा	**१४६३५**	**१५८६०**	**३०४९५**	**२०१८०**	**१००**	**१९५९९**	**१००**	**१०० (३९,७७९)**

स्रोतः जनगणना, २०६८ः वस्तुगत सर्भे, २०७४

२.७ जातजाति अनुसार जनसंख्याको विवरण

नेपाल एक बहुजातीय समाज हो र यहाँ करिब १२५ थरीका जात(जातिहरु रहेका छन् जसमा ५९ वटा आदिवासी जनजातीको समूह पनि पर्दछ । जनसंख्याको जात-जातिगत संरचना र बनोट हेर्दा बाग्मती गाउँपालिकामा मिश्रित प्रकारको जातीय बसोबास भेटिन्छ, तर पनि मतवाली मंगोलियन जनजाति समुदायको उल्लेख्य जनसंख्या रहेको छ । २०६८ सालको जनगणना र हाल २०७४ को सर्भे दुबैको तुलना गर्दा (तालिका १९) तामांग, मगर र लिम्बु जातिको संख्या बढी छ । सबैभन्दा बढी (आधाभन्दा बढी) तामांग समुदाय नै रहेको देखिन्छ, जसको संख्या २१४०२ अर्थात् ५३.८ प्रतिशत रहेको छ । यस गापामा पहाडिया ब्राह्मण-छेत्री र तराईको मधेसी समुदायको जनसंख्या ज्यादै न्यून छ भने दलित समुदाय मध्ये कामी जातिको जनसंख्या भने २०६८ को ३.२३ प्रतिशत बाट बढेर हाल ८ प्रतिशत पुगेको छ ।

तालिका १९: जातीयताको आधारमा जनसंख्या वितरण (२०६८-२०७४)

क्र.स.	जात-जाति	२०६८ जनगणना		२०७४ सर्भे	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१.	कामी	९८६	३.२३	३२१०	८.०७
२.	ब्राह्मण	५११	१.६८	२३९	०.६
३.	खस क्षत्री	६०१	१.९८	९९४	२.५
५.	मधेसी	-	-	२३९	०.६
६.	मगर	३२२५	१०.५७	५२११	१३.१
७.	माझी	५०५	१.६६	२१०८	५.३
८.	नेवार	–	–	२३९	०.६
९.	पहरी	१०७१	३.५१	१७९०	४.५
१०.	राई	२५५३	८.३७	३४२१	८.६
११.	रावत	-	-	११९	०.३
१२.	तामांग	१८४५०	६०.५०	२१,४०२	५३.८
अन्य र नखुलेको		२५९३	८.५	८०७	२.०३
जम्मा		**३०४९५**	**१००**	**३९७७९**	**१००**

स्रोतः जनगणना, २०६८: वस्तुगत सर्भे, २०७४

२.८ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विवरण

अपांगता भएका व्यक्तिहरुको हक अधिकार संरक्षण संवर्धन गर्न नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा १ बमोजिम नेपाल सरकारले " अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७४" लागू गरेको छ। यस ऐन अनुसार " अपाङ्गता भएका व्यक्ति " भन्नाले शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक वा ईन्द्रीय सम्बन्धी दीर्घकालीन अशक्तता, कार्यगत सीमितता (फङ्सनल इम्पेरिमेन्ट) वा विद्यमान अवरोधको कारण अन्य व्यक्ति सरह समान आधारमा पूर्ण र प्रभावकारी ढङ्गले सामाजिक जीवनमा सहभागी हुन बाधा भएका व्यक्ति सम्झनु पर्छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८, अनुसार नेपालमा कुल जनसङ्ख्याको झण्डै दुई प्रतिशत अर्थात् साढे पाँच लाख अपाङ्गता भएका व्यक्ति छन्। बागमती गाउपालिकाका साबिक गाविसहरुको तथ्यांक समग्रमा हेर्दा २०६८ मा फापरवारीमा ३८४ जना, राई गाउँमा पनि ३८४ जना र बेतिनीमा २०६ जना गरि जम्मा ९७४ जना (जम्मा ३०४९५ मध्ये) अपांगता भएका व्यक्तिहरू थिए, हाल २०७४ सम्म आइ पुग्दा लगभग त्यही प्रवृत्ति नै कायम देखिन्छ, जस्तो कि कुल ३९७७९ जनसंख्या मा ९७.७ प्रतिशत (३८८६५) जनसंख्या कुनै पनि प्रकारको अपांगता नभएको छ भने बाँकि २.३ प्रतिशत (८१४ जना) मा कम्तीमा कुनै एक प्रकारको अपांगता रहेको छ (तालिका २०)। सामान्यतया पुरुषहरूमा अपांगता बढी पाईएको छ (५९.६५५) भने महिलामा केही कम (४०.३५५) देखिन्छ, यसको कारण जैविक वा शारीरिकर जन्मजात बढी हुनसक्छ, अपांगता भएको जनसंख्यालाई थप विश्लेषण गर्दा क्रमशः अति अशक्त र

सामान्य प्रकारको अपांगताको प्रचुरता देखिन्छ तर पूर्ण अशक्त र मध्यम प्रकारले अशक्त अपांगता केहि कम छ ।

तालिका २०: अपांगताको आधारमा जनसंख्या विवरण

लिङ्ग	अपांगता नभएको संख्या (%)	अपांगता भएको संख्या (%)	अपांगताका प्रकारहरु			
			पूर्ण अशक्त	अति अशक्त	मध्यम	सामान्य
पुरुष	९८.१	५९.६५	०.०	२०.५८	५.८८	११.७६
महिला	९७.३	४०.३५	१३.०४	१७.३९	१७.३९	२१.७४
जम्मा	**९७.७५ (३८,८६५ जना)**	**२.३५ (९१४ जना)**	**५.२६**	**१९.२९**	**१०.५२**	**१५.७८**

स्रोतः जनगणना, २०६८ः वस्तुगत सर्भे, २०७४

घरधुरीगत रुपमा विश्लेशण गर्दा अपांगता भएका र सो को परिचयपत्र लिएकार भएका घरधुरी संख्या ५४.७२ प्रतिशत छन् भने र अपांगता भएका तर सो को परिचयपत्र नलिएका वा नभएका घरधुरी ४५.२८ प्रतिशत छन् । यस तथ्यांकले गापाका प्रत्येक टोल वा वस्तीहरुमा अपांगता परिचय पत्रको पहुँच बढाउनु पर्ने र सामाजिक जनचेतना जगाउनु पर्ने दुवै कुराको आवश्यकतालाई इंगित गर्दछ । समाजमा अपाङ्गता भएकाहरूको शिक्षा स्वास्थ्य, रोजगार र राजनीति क्षेत्रमा पहुँच पुऱ्याउन राज्य नै सहयोगी बन्नुपर्ने दायित्व यस बाग्मती गापाको हकमा पनि स्मरणीय छ ।

२.९ धर्म अनुसार जनसंख्याको विवरण

नेपाली समाज बहु सांस्कृतिक छ, जसको मूल आधार भनेको यसको धार्मिक बनोट र विविधतायुक्त सामाजिक संरचना रहेको छ, यहाँ करिब १० थरिका धर्म मान्ने समुदायहरु रहेका छन् । जसमा धेरैजसो (करिव ८१.५ प्रतिशत नेपालीले) हिन्दू धर्म मान्दछन् । नेपालको संविधानको प्रावधान अनुसार नेपाल एक सनातनी धर्म निरपेक्ष राज्य हो । तालिका २१ मा प्रस्तुत गरिए झैं जनसंख्याको धार्मिक वितरण हेर्दा बाग्मती गाउँपालिकामा मिश्रित प्रकारको धार्मिक संरचना भेटिन्छ । २०६८ सालको जनगणनामा सबैभन्दा बढी हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरु थिए (४७%) थिए भने हाल त्यो संख्या केहि घटेर ४० प्रतिशत हुन पुगेको छ, जबकि २०६८ सालमा ४४ प्रतिशत रहेका बौद्ध धर्मधारीहरु केहि प्रतिशत बढेर अहिले २०७४ मा करिव ५३ प्रतिशत पुगेको अवस्था छ । यस गापामा क्रिस्चियन धर्म मान्ने समुदाय बढ्दो क्रममा छ, जुन करिब ६ प्रतिशतको हाराहारीमा देखिन्छ । तालिका २२ ले यस्तै प्रकारको विवरण वडागत रुपमा प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २१: धर्मका आधारमा जनसंख्या वितरण (२०६८-२०७४)

		२०६८	२०७४	
क्रस.	**धर्म**	**प्रतिशत**	**जनसंख्या**	**प्रतिशत**
१	हिन्दु	४७.४३	१६०६७	४०.३९
२	बौद्ध	४४	२१०५१	५२.९२
३	क्रिश्चियन	४.५	२३२७	५.८५
४	किराँत	०.२५	१०७	०.२७
५	अन्य र नखुलेको	३.८२	२२७	०.५७
जम्मा		**१००**	**३९७७९**	**१००**

तालिका २२: धर्मका आधारमा जनसंख्या वितरण (वडागत विवरण २०७४)

वार्ड नं.	**धर्म**				
	हिन्दु	**बौद्ध**	**क्रिश्चियन**	**किराँत**	**अन्य**
१.	३९.०२	४३.९०	१४.६३	०	२.४४
२.	३५	५२.५	१२.५	०	०
३.	१५.७८	७३.६८	१०.५३	०	०
४.	६७.५	३०	०	०	२.५
५.	३७.५	५७.५	५	०	०
६.	५०	४२.५	५	२.५	२.५
७.	५०	५०	०	०	०
८.	१५	८२.५	२.५	०	०
९.	५२.५	४५	२.५	०	०
जम्मा	**४०.३९**	**५२.९२**	**५.८५**	**०.२७**	**०.५७**

२.१० परिवारले पिउने पानीको मुख्य स्रोत

खानेपानीको उपलब्धता गुणस्तरीय र स्वस्थ जीवनका लागि एक अनिवार्य शर्त हो । यसले सम्बन्धित परिवार र समुदायको आर्थिक र सामाजिक वा वातावरणीय वस्तुस्थितिको बारेमा जानकारी प्रदान गर्दछ । बागमती गाउँपालिकाको हकमा यसका साविकका गाविसहरुको अवस्था हेर्दा जम्मा ५७३१ घरधुरी मध्ये २८२५ घरले धारा वा पाइप, ७२ घरले ट्युबवेल वा हाते पम्प, ८५ घरले ढाकिएको इनार वा कुवा, २२८६ परिवारले खुला इनार वा कुवा, २९९ घरले मुल वा धाराको पनि, १४७ परिवारले नदि र खोलाको पानी तथा १७ घरले अन्य मिश्रित स्रोतहरु प्रयोग गर्ने गरेका थिए ।

तालिका २३: खानेपानीको मुख्य स्रोतका आधारमा घरधुरी विवरण

वडा	**घर-धुरी**	**खानेपानीको मुख्य स्रोतहरु**					
		धारा र पाइप	**ट्युवबेल वा हाते पम्प**	**इनार वा कुवा**	**मुलधारा**	**नदी वा खोला**	**मिस्रित स्रोतहरू**

१.	५६०	१६४				१४	३८२
२.	९९५	३०६			८८	१५३	४४८
३.	५३०	३२१		१४			१९५
४.	५८०	२७५		१५			२९०
५.	७००	६१८	१७			१७	५३
६.	६५०	२६१	३२	३२	२९३	३२	०
७.	६२७	४०८	३१		४७		१४१
८.	६४६	३२३	२१५		१०८		
९.	७७०	५५८					२१२
जम्मा	**६०५८**	**२९४७**	**११७**	**६७**	**४३३**	**१८३**	**२३१२**

तालिका २३ मा प्रस्तुत गरिए अनुसार २०७४ मा जम्मा ६०५८ घरधुरी मध्ये सबैभन्दा बढी २९४७ घर परिवारले (उल्लेख्य रूपमा वार्ड ७ मा) धारा वा पाइपको पानी प्रयोग गरेकोमा त्यसपछि २३१२ घरले मिश्रित प्रकारका पानीका स्रोतहरू प्रयोग भएको देखिन्छ , मुलधाराको पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी ४३३ छ भने नदी र खोलाको पानी प्रयोग गर्ने परिवार पनि केहि संख्या (१८३ वटा) छन् । यस प्रकार स्रोतहरूमा विविधता रहेको र गुणस्तरीयताको प्रश्न टड्कारो चुनौतीको रूपमा अगाडी आएको देखिन्छ ।

२.११ परिवारमा खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धन

उर्जा र इन्धनको उपलब्धता गुणस्तरीय र स्वस्थ जीवनका लागि एक महत्वपुर्ण आयाम हो । यसले सम्बन्धित परिवार र समुदायको आर्थिक र सामाजिक वा वातावरणीय वस्तु-स्थितिको बारेमा जानकारी प्रदान गर्दछ । बागमती गाउँपालिकाको हकमा यसका साबिकका गाविसहरुको अवस्था हेर्दा जम्मा ५७३१ घरधुरी मध्ये सबैभन्दा बढी अर्थात् ५५९७ घरले काठ दाउरा, २५ घरले मट्टीतेल, २७ घरले एलपी ग्यास, १६ घरले गुइठा वा गोबर, २० घरले गोबर ग्यास र ७ घरले अन्य र मिश्रित इन्धनका स्रोतहरू प्रयोग गर्ने गरेका थिए ।

तालिका २४: खाना पकाउन प्रयोग गरिने मुख्य इन्धन अनुशार घरधुरी विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनहरू		
		काठ र दाउरा	एल पी ग्यास	गोबर ग्यास
१.	५६०	७८.०५% (४३७)	२.४४% (१४)	१९.५१% (१०९)
२.	९९५	९२.५% (९२०)	७.५% (७५)	
३.	५३०	१००% (५३०)		
४.	५८०	९२.५% (५३७)	५ २९	२.५% (१४)
५.	७००	८०% (५६०)	१७.५% (१२३)	२.५% (१७)
६.	६५०	७०% (४५५)	२७.५% (१७९)	२.५% (१६)

७.	६२७	९७.५% (६११)	२.५% (१६)	
८.	६४६	९२.५% (५९८)	५% (३२)	२.५% (१६)
९.	७७०	१००% (७७०)		
जम्मा	**६०५८**	**८९.१४% (५४००)**	**७.५२% (४५६)**	**३.३४% (२०२)**

स्रोतः वस्तुगत सर्भे, २०७४

तालिका २४ मा प्रस्तुत गरिए अनुसार २०७४ मा जम्मा ६०५८ घरधुरी मध्ये सबैभन्दा बढी ५४०० अर्थात् ८९.१४ प्रतिशत घर परिवारले (शत प्रतिशत रुपमा वार्ड ३ र ९ मा) खाना बनाउने इन्धनका रुपमा काठ वा दाउराको प्रयोग गरेकोमा त्यसपछि केहि सिमित घरले एलपी ग्यास (७.५२%) र गोबर ग्यास (३.३४%) प्रयोग गरेको देखिन्छ। स्मरणीय के छ भने २०६८ मा देखिए जस्तै गुइठा वा गोबर र मट्टीतेल प्रयोग गर्ने घर परिवार २०७४ को यस सर्वेक्षणमा कुनै पनि देखिएन। यसप्रकार इन्धनका स्रोतहरुमा विविधता रहेको र आधुनिक उर्जा प्रणालीको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने कुरा महत्वपुर्ण देखिन्छ।

२.१२ परिवारमा बत्ति बाल्न प्रयोग गरिने मुख्य स्रोत

बत्ति वा उज्यालो आधुनिक जीवन प्रणालीको एक अनिवार्य शर्त हो। यसले सम्बन्धित परिवारलाई समाजको विकास प्रकिया सँग जोड्दछ। बागमती गाउँपालिकाको हकमा यसका साविकका गाविसहरुको अवस्था हेर्दा जम्मा ५७३१ घरधुरी मध्ये सबैभन्दा बढी अर्थात् २०१८ घरले सोलार, १६८८ ले मट्टीतेल, १६५८ घरले बिजुली, ४ घरले गोबर ग्यास, ३५३ घरले मिश्रित र २२ अन्य स्रोतहरु प्रयोग गर्ने गरेका थिए।

तालिका २५: बत्ति र उज्यालोका लागि प्रयोग गरिने स्रोतहरु

वडा	**जम्मा घरधुरी**	**बत्ति बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनहरु**				
		विजुली	**मट्टीतेल**	**गोबर ग्यास**	**सोलार**	**अन्य**
१.	५६०	५१.२५%			४८.२५%	
२.	९९५	१२.४६%			७७.४८%	१०.०५%
३.	५३०		७.९२%		८६.७९%	५.२८%
४.	५८०	८%			१५%	
५.	७००	८०%	७.४३%		१०%	२.५७%
६.	६५०	९६%			४%	
७.	६२७	९४.८९%	२.५%		२.५५%	
८.	६४६	१००%				
९.	७७०			१०%	७०%	२०%
जम्मा	**६०५८**	**५८.२२% (३५२७)**	**१.९५% (११८)**	**१.११% (६७)**	**३४.५४% (२०९२)**	**४.१७% (२५३)**

तालिका २५ मा प्रस्तुत गरिए अनुसार २०७४ मा जम्मा ६०५८ घरधुरी मध्ये आधाभन्दा बढी ३५२७ अर्थात् ५८.२२ प्रतिशत घर परिवारले बत्ति बाल्ने स्रोतका रुपमा विजुलीको प्रयोग गरेकोमा त्यसपछि उल्लेख्य रुपमा २०२९ घरधुरी (३४.५४%) ले सोलार बत्ति प्रयोग गरेको देखिन्छ । मट्टीतेल र गोबर ग्यासको प्रयोग नगन्य (क्रमशः ११८ र ६७ घरधुरी) देखिन्छ । गोबर ग्यासको प्रयोग केवल वार्ड ९ मा मात्र भएको देखिन्छ । स्मरणीय के छ भने शत प्रतिशत रुपमा बिजुली बत्ति मात्रै प्रयोग गर्ने घर परिवार कुनै पनि वार्डमा देखिएन र साथै ३ र ९ वार्डमा अझैसम्म पनि बिजुली बत्ति पुगेको छैन । यो मोटर बाटो र बिजुलीको विषयलाई गाउँपालिकाको नेतृत्वले प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.१३ बसी-सराईको अवस्था

बसाईसराई एक गतिशील प्रक्रिया हो । मानिसहरू विभिन्न समस्याको समाधान र आवश्यकताहरूको परिपूर्तिको लागि एक स्थानबाट अर्को स्थानमा बसाइ सर्ने गरेको परिदृश्यहरु पाइन्छन् । यद्दापि मकवानपुर जिल्लाको यस गापाको सन्दर्भमा खासै बसाइसराई गरि आएको देखिदैन । यस सर्वेक्षणको तथ्यांक अनुसार (तालिका २६) कुल ६०५८ घरधुरीको जम्मा ९.५ प्रतिशतमा बसाईसराई गरि यस गापामा आएको पाइन्छ । बसाईसराई गर्नेहरु मध्ये सबैभन्दा बढी (६१.७६%) छिमेकी जिल्ला काभ्रेबाट, त्यसपछि लालितपुर (१४.७%), सिन्धुली (८.८२%) र रौतहट (५.८८%) रहेका छन्। त्यस बाहेक बाँकी ९०.५ प्रतिशत स्थानीयहरू नै रहेको देखिन्छ।

तालिका २६: बसाईसराई विवरण

क्र.स.	स्थिति	प्रतिशत	संख्या (घरधुरी)
१.	बहिरबाट आएको	९.५	५७६
२.	स्थानीय	९०.५	५४८२
जम्मा	**१००**	**६०५८**	

२.१४ गाउँपालिका भित्र, जिल्ला तथा देश बाहिर रहेको जनशक्तिको विवरण

यस गाउँपालिकामा दक्ष जनशक्तिको कमी छ । भएका जनशक्तिहरु पनि रोजगारीको सिलसिलमा अन्यत्र जाने प्रवृत्ति बढी भएको कारण दक्ष तथा प्राविधिक जनशक्तिको एक दमै खाँचो छ । सिकर्मी, डकर्मी, ड्राइभरहरुको संख्या बढी छ । मातृ शिशु कार्यकर्ता तथा स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई समेत लिंदा स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्ने जनशक्ति उपलब्ध छ भन्न सकिन्छ । प्राथमिक तह सम्मको अध्ययपन कार्यमा पनि प्रायः स्थानीय जनशक्तिले नै धानेको छ । **कृषि तथा पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता, अन्य प्राविधिक विषयको जनशक्तिको गाउँपालिकामा अभाव छ** ।

तालिका २७: गाउँपालिका भित्र, जिल्ला तथा देश बाहिर रहेको जनशक्तिको विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	जनशक्तिको विवरण		दक्षताको क्षेत्र	स्थान
		पुरुष	महिला		
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					

२.१५ गाउँपालिकामा पहुँच भएका व्यक्ति तथा विशेषज्ञहरु

तालिका २६: गाउँपालिकामा पहुँच भएका व्यक्ति तथा विशेषज्ञहरु

वडा	जम्मा घरधुरी	जनशक्तिको विवरण		दक्षताको क्षेत्र	स्थान
		पुरुष	महिला		
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					

सन्तुलित विकासको अवधारण अनुसार गाउँ विकास समितिको योजनाहरु तर्जुमा हुन सकेको छैन । विषयगत र क्षेत्रगत विकासको अभ्यास कमजोर छ । सामाजिक विकास तथा सशक्तिकरण, घरपरिवारको आयाआर्जनमा सहयोग पुग्ने कार्यक्रमहरुमा कम र भौतिक पूर्वाधार विकासमा बढी जोड दिइएको छ । योजनाहरु कार्यान्वयन गर्दा जनसहभागिता कम जुट्ने गरेको छ । वडा तथा वस्तीहरुमा प्रत्यक्ष रुपमा घरपरिवार लाभान्वित हुने कार्यक्रमहरु लागत सहभागिताको आधारमा संचालन गर्न सकिन्छ । यस

तर्फ गाविसको ध्यान कम गएको छ । योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा गाविसको क्षमता विकास गर्नु आवश्यक छ ।

खण्ड : ३

खण्ड ३ शिक्षा सम्बन्धी विवरण

साक्षरताको अर्थ हो साक्षर हुनु अर्थात पढने र लेख्ने क्षमताबाट संपन्न हुनु । अलग अलग देशमा साक्षरताको अलग अलग मापदण्ड छ, तर प्रायः सामान्य रुपले लेख्न, पढ्न र सरल जोड-घटाउ जान्ने ५ वर्ष र सो भन्दा माथिका मानिसलाई साक्षर भन्ने चलन छ । नेपालमा विगत केहि दशकदेखि नै साक्षरताको दरमा निकै सुधार र प्रगति भएको देखिन्छ । २०६८ सालको जनगणनामा जम्मा साक्षरता दर ६५.९ प्रतिशत (पुरुष ७५.१५ र महिला ५७.४) रहको थियो, जबकी २०५८ सालमा यो जम्मा ५४ प्रतिशत मात्रै थियो ।

३.१ गाउँपालिकाको शैक्षिक विवरण

बाग्मती गाउँपालिकाको समग्र स्थिति हेर्दा यस गापामा पढ्न र लेख्न सक्ने मानिसहरुको संख्या २६१७५ रहेकोले साक्षरता दर समग्रमा ७०.४५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । जबकि कुनै पनि प्रकारले पढ्न र लेख्न नसक्ने अर्थात् पूर्ण निरक्षरको संख्या ६९८१ र प्रतिशत दर १८.७९ रहेको देखिन्छ । लैंगिक दृष्टिले हेर्दा पुरुषको साक्षरता दर महिलाको भन्दा करिव १३ प्रतिशतले नै बढी देखिन्छ (क्रमशः ७६.९२५ र ६३.८४५), जसले लैङ्गिक विभेद र असमानतालाई इंगित गर्दछ । साक्षरता दरको राष्ट्रिय मापदण्ड भन्दा यो केहि माथि देखिए पनि यसमा अझै सुधार हुनुपर्ने जति सम्भावना छ, त्यसका लागि भर्ना अभियान, गरिव तथा जेहेन्दार विधार्थी अनुदान र छात्रवृत्ति, प्रौढ कक्षा, महिला र छात्रा शिक्षा आदि अभियानहरु दृढताका साथ अगाडी बढाउनु पर्ने देखिन्छ ।

तालिका २९: साक्षरता दर र लैङ्गिक स्थिति

लिङ्ग	पाँच वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसंख्या	जनसंख्या जसले		साक्षरता दर
		पढ्न मात्र सक्ने	पढ्न र लेख्न नसक्ने	पढ्न र लेख्न सक्ने
पुरुष	१८७६२	(११.३१%) २१२३	(१४.६८%) २७५६	(७६.९२%) १४४३३
महिला	१८३९२	(१०.१९%) १८७५	(२२.९७%) ४२२५	(६३.८४%) ११७४२
जम्मा	**३७१५४**	**(१०.७६%) ३९९८**	**(१८.७९%) ६९८१**	**(७०.४५%) २६१७५**

त्यस्तै ५ वर्षभन्दा माथिका जनसंख्या (जम्मा ३७१५४) को शैक्षिक योग्यता र श्रेष्ठत्ता मापन गर्ने सिलसिलामा प्रस्तुत सर्वेक्षणले घर-परिवारका प्रत्येक सदस्यको शैक्षिक अवस्थाको बारेमा लागत लिएको थियो । यसरी हेर्दा जम्मा १८३९२ महिलाहरु मध्ये १४ प्रतिशतले जीवनको कुनै पनि अवधिमा विद्यालय नगएको पाइयो भने जम्मा १८७६२ पुरुषहरु मध्ये ११ प्रतिशत गएका थिएनन् (तालिका २९) ।

३.२ गाउँपालिकामा सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरू

मकवानपुर जिल्लाको यस बाग्मती गाउँपालिकामा ज्यादै धेरै विधालयहरु रहेका छैनन् । त्यसमा पनि निजी स्कूलहरू झनै न्यून छन् । अन्य विवरण यस प्रकार छन् :

- ५० वटा सामुदायिक र ३ वटा आधारभुत तहका संस्थागत विद्यालयहरु संचालित रहेको,
- ५ वटा माध्यमिक तहका विद्यालयहरु मध्ये २ वटामा १२ कक्षा सम्म अध्यापन भईरहेको र शैक्षिक सत्र २०७५ देखि १ वटा मा.वि. ले कक्षा ११ को अनुमति लिइसकेको
- हाल सम्म सरकारी वा निजि कुनैपनि तवरको क्याम्पस र कलेज वा विश्वविधायालयको शाखा नरहेको
- फापरवारीमा रहेको जनता मा.वि.मा कक्षा ११ र १२ मा प्राविधिक जे.टि.ए. कक्षा संचालन भैरहेको र सोहि विद्यालयमा बहुमुखी क्याम्पस संचालन गर्न प्रकृया अगाडि बढेको

३.३ विद्यालयको विवरण सरकारी तथा निजी

संख्यात्मक रुपमा यस गाउँपालिकामा सरकारी विधालयहरुको वाहुल्यता देखिन्छ । यहाँ ५० वटा सरकारी र ५ वटा नीजी विधालयहरु रहेका छन् । सबैभन्दा बढी सरकारी विधालय वडा न. ९ मा रहेका छन् (तालिका ३०) । साथै तालिका ३१मा सरकारी बिधालय र त्यहाँ संचालित कक्षाहरुको विवरण दिइएको छ र तालिका ३२मा नीजि बिधालयको विवरण, बिधार्थी संख्या देखाइएको छ ।

तालिका ३०: सरकारी विद्यालय तथा नीजि विद्यालय विवरण

वडा	सरकारी विद्यालय संख्या	विधार्थी संख्या	नीजि विद्यालय संख्या	विधार्थी संख्या
१.	४	६६९		
२.	७	११३१		
३.	५	६६२		
४.	४	६४८		
५.	६	६४४		

६.	५	४७७		
७.	५	५२४		
८.	५	५५३		
९.	९	४७५		
जम्मा	**५०**	५७८३		

तालिका ३१: सरकारी सामुदायिक बिधालयको विवरण

सिनं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	संचालित कक्षा	सिनं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	संचालित कक्षा
ज्ञ	भैसेश्वर आ.वि.,भैसे	बा गापा १	0 - 4	२६	जनहित आ.वि.,हिलेपानी	बा गापा ५	0 - 3
द्द	टंकेश्वर आ.वि.,करौजे	बा गापा १	0 - 8	२७	सीता आ.वि., ठाडीखोला	बा गापा ६	0 - 8
घ	सूर्य मा.वि., माफगाँउ	बा गापा १	0 - 10	२८	जनहित आ.वि.,रातोमाटे	बा गापा ६	0 - 8
द्ध	बालविकास आ.वि.,हातीढुंगा	बा गापा १	0 - 3	२९	ऋषेश्वर आ.वि., साईटार	बा गापा ६	0 - 3
छ	आधारभूत विद्यालय,शाखाटार	बा गापा २	0 - 5	३०	महांकाल आ.वि., पिप्ले	बा गापा ६	0 - 3
ट	बागमती मा.वि., राईगाँउ	बा गापा २	0 - 10	३१	शान्ति आ.वि., कायरचोक	बा गापा ६	0 - 3
ठ	देवहित आ.वि., टाँडीटोल	बा गापा २	0 - 5	३२	जनजागृति आ.वि.,मनसाही	बा गापा ७	0 - 5
ड	नवकिरण आ.वि., भुर्कुसटोल	बा गापा २	0 - 3	३३	बालविकास आ.वि., बाखे	बा गापा ७	0 - 3
ढ	जनज्योति आ.वि., भिमबाँध	बा गापा २	0 - 5	३४	बालज्योति आ.वि.,लामिटार	बा गापा ७	0 - 3
ज्ञ	बुद्धिसिद्धि आ.वि.,डोटे	बा गापा २	0 - 5	३५	जनसेवा आ.वि.,धन्साही	बा गापा ७	0 - 3
ज्ञ्ज	अमर आ.वि., रामचुवा	बा गापा २	0 - 5	३६	चौरा आ.वि., पाथीभरा	बा गापा ७	0 - 8
ज्ञद्द	फूलमन्दिर आ.वि.,गढनशीर	बा गापा ३	0 - 5	३७	जनता मा.वि., शान्तिपुर	बा गापा ८	0 - 12
ज्ञघ	जनश्रम आ.वि.,ठूलो देउजर	बा गापा ३	0 - 3	३८	भैरव आ.वि., ठोटरीखोला	बा गापा ८	0 - 5
ज्ञद्ध	ज्ञानमन्दिर आ.वि., गढन	बा गापा ३	0 - 8	३९	चौराठाकुर आ.वि., कुवापानी	बा गापा ८	0 - 3
ज्ञछ	जनप्रभात आ.वि.,कुटीभकारी	बा गापा ३	0 - 3	४०	बनदेवी आ.वि., तल्लो भवानीपुर	बा गापा ८	0 - 8
ज्ञट	विष्णु आ.वि., सल्लेनी	बा गापा ३	0 - 8	४१	सरस्वती आ.वि., माथिल्लो भवानीपुर	बा गापा ८	0 - 4
ज्ञठ	सूर्योदय आ.वि.,सातले	बा गापा ४	0 - 4	४२	राजदेवी आ.वि., फार्सादमार	बा गापा ९	0 - 3
ज्ञड	जनकल्याण आ.वि.,लम्कना	बा गापा ४	0 - 5	४३	ज्ञानकुन्ज आ.वि., अगौटे	बा गापा ९	0 - 3
ज्ञढ	पंचकन्या आ.वि.,पाँचपाण्डव	बा गापा ४	0 - 8	४४	जनक आ.वि., रामेछाप	बा गापा ९	0 - 5
द्द्ण	महाबुद्ध आ.वि.,फुरफुरे	बा गापा ४	0 - 5	४५	भूमीमहादेव आ.वि., रातोमाटे	बा गापा ९	0 - 5
द्द्ज्ञ	जनकल्याण आ.वि.,बल्देव	बा गापा ५	0 - 5	४६	बाघभैरव मा.वि., बाफगाउ	बा गापा ९	0 - 10
द्द्द	गीता आ.वि., भोर्लेनी	बा गापा ५	0 - 8	४७	हिमकाली आ.वि., चौढिक	बा गापा ९	0 - 5
द्द्घ	बागमति आ.वि., बगेरी	बा गापा ५	0 - 8	४८	दक्षिणकाली आ.वि., कुर्ले	बा गापा ९	0 - 5
द्द्ध	देवकी आ.वि., ज्यामिरे	बा गापा ५	0 - 12	४९	सप्तकन्या आ.वि., गहतेस्वारा	बा गापा ९	0 - 5
द्द्छ	आदर्शजनप्रिय आ.वि.,लालभिते	बा गापा ५	0 - 4	५०	ज्ञानज्योति आ.वि., शिखरकटेरी	बा गापा ९	0 - 5

तालिका ३२: नीजि बिधालयको विवरण

सिनं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	संचालित कक्षा
१	न्युलाईट बोर्डिङ्ग	वडा २	
२	बाधभैरव बोर्डिङ्ग	वडा ४	
३			
४			
५			

यस गाउँपालिकामा भर्नानै नभएकामा महिलाहरुको प्रतिशत (१४%) बढी देखिन्छ साथै प्रत्येक तहमा पनि महिलाहरुको संख्या तुलनात्मक रुपमा पुरुष भन्दा कम देखिन्छ । जसको प्रमूख कारक तत्व महिला माथि रहेका सामाजिक विचारधारा नै प्रमुख देखिन्छ ।

तालिका ३३: शैक्षिक योग्यता र लैङ्गिक स्थितिको विवरण

लिङ्ग (%)	भर्ना नै नभएको	शैक्षिक तह जम्मा (%)		
		आधारभूत तह (१-८)	माध्यमिक तह (९-१२)	उच्च तह

महिला (%)	१४	५५.५	२२	८.५
पुरुष (%)	११	५५.८	२३.२	१०

३.५ विद्यार्थीहरुको तहगत विवरण

वागमती गाउँपालिकामा रहेका बिधालयहरुमा कक्षागत रुपमा छात्रा छात्रहरुको विवरण तालिका ३४मा दिइएको छ ।

तालिका ३४: विद्यार्थीहरुको तहगत स्थितिको विवरण

			बाल कक्षा			कक्षा (१-८)को कूल जम्मा			कक्षा (९-१०)को कूल जम्मा		
सिनं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	सूर्योदय आ.वि.,सातले	बा गापा ४	१५	१०	२५	५८	४६	१०४	०	०	०
२	जनकल्याण आ.वि.,लम्कना	बा गापा ४	२१	२४	४५	९०	१०२	१९२	०	०	०
३	पंचकन्या आ.वि., पाँचपाण्डव	बा गापा ४	२	७	९	१५०	१२६	२७६	०	०	०
४	महाबुद्ध आ.वि.,सातले	बा गापा ४	७	६	१३	१०३	९४	१९७	०	०	०
५	जनकल्याण आ.वि., बल्देव	बा गापा ५	४	११	१५	४३	५८	१०१	०	०	०
६	गीता आ.वि., भोर्लेनी	बा गापा ५	१६	१७	३३	९७	९२	१८९	०	०	०
७	बागमति आ.वि., बगेरी	बा गापा ५	१०	१०	२०	१९६	१८९	३८५	०	०	०
८	देवकी आ.वि., ज्यामिरे	बा गापा ५	२५	२६	५१	२१५	२३६	४५१	४९	५५	१०४
९	आदर्शजनप्रिय आ.वि.,लालभिते	बा गापा ५	५	८	१३	६९	६६	१३५	०	०	०
१०	जनहित आ.वि., हिलेपानी	बा गापा ५	५	६	११	१९	५०	६९	०	०	०
११	सीता आ.वि., ठाडीखोला	बा गापा ६	३९	२७	६६	१३३	१०९	२४२	०	०	०
१२	जनहित आ.वि.,रातोमाटे	बा गापा ६	१०	१२	२२	१३९	११७	२५६	०	०	०
१३	ऋषेश्वर आ.वि., साईटार	बा गापा ६	६	८	१४	२८	२६	५४	०	०	०
१४	महांकाल आ.वि., पिप्ले	बा गापा ६	०	०	०	३८	३७	७५	०	०	०
१५	शान्ति आ.वि., कायरचोक	बा गापा ६	०	०	०	३४	२८	६२	०	०	०
१६	जनजागृति आ.वि., मनसाही	बा गापा ७	०	०	०	३४	४१	७५	०	०	०
१७	बालविकास आ.वि., बाखे	बा गापा ७	१०	८	१८	३३	२७	६०	०	०	०
१८	बालज्योति आ.वि., लामिटार	बा गापा ७	१३	१२	२५	४४	३९	८३	०	०	०
१९	जनसेवा आ.वि.,धन्साही	बा गापा ७	७	७	१४	३०	३६	६६	०	०	०
२०	चौरा आ.वि., पाथीभरा	बा गापा ७	८	१०	१८	१४७	१५४	३०१	०	०	०
२१	जनता मा.वि., शान्तिपुर	बा गापा ८	११	८	१९	३४१	३०९	६५०	२२५	१७४	३९९
२२	भैरव आ.वि., ठोटरीखोला	बा गापा ८	१०	७	१७	६७	५३	१२०	०	०	०
२३	चौराठाकुर आ.वि., कुवापानी	बा गापा ८	७	२	९	२४	१८	४२	०	०	०
२४	बनदेवी आ.वि., तल्लो भवानीपुर	बा गापा ८	१३	१२	२५	२६३	२००	४६३	०	०	०
२५	सरस्वती आ.वि., माथिल्लो भवानीपुर	बा गापा ८	९	७	१६	३५	३८	७३	०	०	०
२६	राजदेवी आ.वि., फार्सादमार	बा गापा ९	०	०	०	२३	२५	४८	०	०	०
२७	ज्ञानकुन्ज आ.वि., अगौटे	बा गापा ९	०	०	०	२५	२६	५१	०	०	०
२८	जनक आ.वि., रामेछाप	बा गापा ९	१	३	४	१९	२६	४५	०	०	०
२९	भूमीमहादेव आ.वि., रातोमाटे	बा गापा ९	८	२	१०	४५	३९	८४	०	०	०
३०	बाघभैरव मा.वि., बाफगाउ	बा गापा ९	७	२	९	८६	११६	२०२	२६	१८	४४
३१	हिमकाली आ.वि., चौढिक	बा गापा ९	५	८	१३	२४	३७	६१	०	०	०
३२	दक्षिणकाली आ.वि., कुर्ले	बा गापा ९	५	७	१२	३५	३७	७२	०	०	०
३३	सप्तकन्या आ.वि., गहतेस्वारा	बा गापा ९	५	५	१०	३८	३१	६९	०	०	०
३४	ज्ञानज्योति आ.वि., शिखरकटेरी	बा गापा ९	५	१२	१७	३२	४९	८१	०	०	०
स्रोतकेन्द्रको जम्मा			२८९	२८४	५७३	२७५७	२६७७	५४३४	३००	२४७	५४७

३.६ विद्यालयमा रहेका अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा जम्मा ५९ जना बिधार्थीहरु अपाङ्गता भएको देखिएको छ । विश्तृत विपरण तालिका ३५ मा उलेख्ख गरिएको छ ।

तालिका ३५: वडा अनुशार विद्यार्थीहरुको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

वडा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	३	६	९
२	७	१२	१९
३	०	१	१
४	३	२	५
५	१	४	५
६	८	२	१०
७	४	५	९
८	०	१	१
९	०	०	०
जम्मा	२६	३३	५९

३.६ विद्यालय नजाने बालबालिका सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा विधालय नजाने बालबलिकाहरुमा १२.५% रहेको छ । यसमा महिलाहरु तुलनात्मक रुपमा महिलाहरुको संख्या बढी देखिन्छ ।

३.७ विद्यालयको शिक्षक विबरण

यस गाउँपालिकामा रहेका ५० वटा सरकारी विद्यालयहरुको शिक्षक विवरण तहगत रुपमा बिभिन्न बिद्यालयको विवरण तालिका ३७ मा देखाइएको छ ।

तालिका ३६: शैक्षिक विबरण (नाम, तह, दरवन्दि शिक्षकसंख्या र प्रकार)

क.सं.	विद्यालयको नाम	प्रावि दरबन्दी	प्रावि राहात	निजीश्रोत			ECE	निमावि दरबन्दी	निम राह
				प्रावि	निमावि	मावि			
१	श्री भैसेश्वर आधारभुत विद्यालय	१	०	२	०	०	१	०	
२	श्री ढंकेश्वर आधारभुत विद्यालय	३	२	०	२	०	१	०	
३	श्री सूर्य माध्यमिक विद्यालय	४	३	२	०	१	१	०	
४	श्री वालविकास आधारभुत विद्यालय	०	२	०	०	०	१	०	
५	श्री आधारभुत विद्यालय	१	३	२	०	०	१	०	
६	श्री वागमती मावि राईगाउँ	६	२	२	०	०	१	३	
७	श्री नवकिरण आधारभुत विद्यालय	०	१	०	०	०	१	०	
८	श्री देवहित आधारभुत विद्यालय		२	२	०	०	२	०	

९	श्री जनज्योती आधारभुत विद्यालय	२	१	०	०	०	१	०
१०	श्री बुद्धिसिद्धि आधारभुत विद्यालय	३	०	०	०	०	१	०
११	श्री अमर अधारभुत विद्यालय रामचूवा	३	१	०	०	०	१	०
१२	श्री फुलमन्दिर आधारभुत विद्यालय	१	१	०	०	०	१	०
१३	श्री जनश्रम आधारभुत विद्यालय	२	०	०	०	०	२	०
१४	श्री ज्ञानमन्दिर आधारभुत विद्यालय	३	२	१	१	०	१	०
१५	श्री जनप्रभात आधारभुत विद्यालय	२	०	०	०	०	०	०
१६	श्री विषू आधारभुत विद्यालय	३	३	०	०	०	२	०
१७	सूर्योदय आ.वि. साततले	०	०	३	०	०	१	०
१८	जनकल्याण आ.वि. लम्कना	३	१	०	०	०	२	०
१९	पञ्चकन्या आ.वि. पाँचपाण्डव	२	२	२	२	०	१	०
२०	महाबुद्ध आ.वि. झुरझुरे	०	३	१	०	०	१	०
२१	जनहित आ.वि.हिलेपानी	२	०	०	०	०	१	०
२२	आदर्शजनप्रिय आ.वि. लालभिते	१	०	३	०	०	१	०
२३	देवकी मा.वि. लिलादमार ज्यामिरे	४	३	०	०	२	२	०
२४	बागमति आ. वि. बगेरी	२	२	२	१	०	२	०
२५	गीता आ.वि. भोर्लेनी	३	२	१	०	०	१	०
२६	जनकल्याण आ.वि. सानाबल्देव	१	३	०	०	०	१	०
२७	महाँकाल आ.वि. पिप्ले	०	०	२	०	०	०	०
२८	ऋषेश्वर आ.वि. साईटार						१	
२९	सीता आ.वि. ठाडीखोला	५	०	०	२	०	२	०
३०	शान्ति आ.वि. कायरचोक	२	०	०	०	०	०	०
३१	जनहित आ.वि. रातोमाटे	३	२	२	०	०	१	०
३२	जनजागृति आ.वि. मन्साही	२	१	०	०	०	०	०
३३	बालज्योति आ.वि. लामिटार	०	२	०	०	०	२	०
३४	जनसेवा आ.वि. धन्साही	२	०	०	०	०	१	०
३५	बालविकास आ.वि. बाखे	०	१	०	०	०	१	०
३६	चौरा आ.वि. पाठीभारा	२	३	१	२	०	१	०
३७	जनता मा.वि. शान्तिपुर	८	०	०	०	०	१	३
३८	वनदेवी आ. वि. तल्लो भवानीपुर	३	३	०	१	०	१	०
३९	भैरव आ.वि. ठोटरीखोला	१	२	२	०	०	१	०
४०	चौरा ठाकुर आ.वि. कुवापानी	०	१	०	०	०	१	०
४१	सरस्वती आ.वि. माथिल्लो भवानीपुर	०	२	०	०	०	१	०
४२	बाघ भैरव मा.वि. बाझगाउ	५	०	१	१	०	१	१

४३	सप्तकन्या आ.वि. गहतेस्वारा	१	१	०	०	०	१	०
४४	दक्षिणकाली आ.वि. कुर्ले	०	३	०	०	०	१	०
४५	हिमकाली आ.वि. चौढिक	०	३	०	०	०	१	०
४६	ज्ञानज्योति आ.वि. शिखरकटेरी	०	२	१	०	०	१	०
४७	जनक आ.वि. रामेछाप	१	२	०	०	०	१	०
४८	भुमि महादेव आ. वि. रातोमाटे	२	२	०	०	०	१	०
४९	ज्ञानकुञ्ज आ.वि. अगौटे	०	०	२	०	०	०	०
५०	राजदेवी आ.वि. फार्सादमार	०	०	२	०	०	०	०
		८९	६९	३६	१२	३	५२	७

तालिका ३७: प्रअ, बि.ब्य.स.को अध्यक्ष, शि.अ.सं.को अध्यक्षको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	सं.कक्षा	फो.नं.	प्र.अ.को नाम	वि.व्य.
१	जनता उच्च मा.वि.	फापरबारी-६, फापरबारी	१-१२	९८४५५४०२३८	अशोक कुमार यादव	चिजला
२	चौरा नि.मा.वि	फापरबारी-५, पाथीभरा	१-८	९८४४२२७३११	लोक बहादुर वि.क.	चन्द्र ब
३	जनजागृति प्रा.वि.	फापरबारी-४, मनसाही	१-५	९८४५६५९८४४	शम्भु प्रसाद साह	विर बह
४	सीता नि.मा.वि.	फापरबारी-३, ठाँडीखोला	१-८	९८४५५७२१८२	सन्तोषी सहनी	छेवाङ
५	शान्ति प्रा.वि.	फापरबारी-७, कायरचोक	१-३	९८४५५१५६०५	मेजरमान लोप्चन	धन बह
६	वनदेवी नि.मा.वि.	फापरबारी-९, त.भवानीपुर	१-८	९८४५६२२०१३	सन्त विर पाखिन	नारायण
७	जनहित प्रा.वि.	फापरबारी-२, हिलेपानी	१-३	९६१५७६३४१५	सुवर्ण बहादुर वाइवा	प्रिथीमा
८	बागमती नि.मा.वि.	फापरबारी-२, लितिखोला बँगेरी	१-८	९८४५६१८३१६	गोकर्ण थापा	कृष्ण ब
९	भैरव प्रा.वि.	फापरबारी-६, ठोटरीखोला	१-५	९८४५५१३५१९	रिना लामा	धन बह
१०	जनकल्याण प्रा.वि.	फापरबारी-२, सानोबल्देव	१-५	९७४५०५६६४४	टिका बहादुर भोलन	बाबुला
११	गीता नि.मा.वि.	फापरबारी-२, भोर्लेनी	१-८	९७५५०००२३४	रामहरि के.सी.	कमल
१२	जनकल्याण प्रा.वि.	फापरबारी-१, लम्कना	१-५	९६१५७५४९७७	राजधारी प्रसाद	टेकबहा
१३	पञ्चकन्या नि.मा.वि.	फापरबारी-१, पाँचपाण्डव	१-८	९७४५००१०८६	जितबहादुर लामा गोले	भक्त ब
१४	देवकी मा.वि.	फापरबारी-२, ज्यामिरे	१-१०	९८४५३०३८२०	खडग बहादुर पुलामी	केदार
१५	महाकाल प्रा.वि.	फापरबारी-७, पिप्ले	१-३	९८४५३९९१२०	सजिना सिंतान	देव बह

१६	जनसेवा प्रा.वि.	फापरबारी-५, धनसाही	१-३	९८४५५३६८७७	बाबुकाजी आले	उतर ब
१७	जनहित नि.मा.वि.	फापरबारी-८, रातोमाटे	१-८	९८४५२९०८५०	रत्न बहादुर पुलामी	ध्रुव था
१८	सरस्वती प्रा.वि.	फापरबारी-९, मा.भवानीपुर	१-३	९८४५०७४७३४	वीरमान घलान	हस्त ब
१९	चौरा ठाकुर प्रा.वि.	फापरबारी-९, कुवापानी	१-३	९८४५५३८२८९	निर्मला दाहाल	पूर्ण बह
२०	महाबुद्ध प्रा.वि.	फापरबारी-१, झुरझुरे	१-५	९८४५७२२८४०	तिलक बहादुर पाखिन	निर्जन
२१	बालज्योति प्रा.वि.	फापरबारी-४, लामीटार	१-३	९८४५७३२५७०	दुर्गा बहादुर थापा	औतार
२२	बालविकास प्रा.वि.	फापरबारी-५, बाखे	१-२	९८४५५३५६०४	कल्पना बस्नेत	अक्कल
२३	सूर्योदय प्रा.वि.	फापरबारी-१, सात्तले	१-३	९६१५७२८८२६	जानकी मसराङ्गी	तेज बह
२४	आदर्श जनप्रिय प्रा.वि.	फापरबारी-२, लालभित्ती	१-४	९७४५०४८९४३	धन बहादुर माझी	सुकराम
२५	सप्तकन्या प्रा.वि.	बेतिनी-८, गहतेस्वरा	१-५	९८४५६००४६२	शत्रुघन कुमार मिश्र	जीत ब
२६	बाघभैरव मा.वि.	बेतिनी-५, बेतिनी	१-१०	९६१५७५७२७२	हस्त बहादुर राना	मान ब
२७	जनक प्रा.वि.	बेतिनी-३, रामेछाप	१-५	९६१५७५६७७५	मान बहादुर लामिछाने	मदन ब
२८	भूमि महादेव प्रा.वि.	बेतिनी-२, रातोमाटे	१-५	९६१५७१९५७७	बिश्राम सिंजाली मगर	जसबाब
२९	हिमकाली प्रा.वि.	बेतिनी-७, चौढिक	१-५	९६११०६९२२२	ललिता लामिछाने	पदम ब
३०	ज्ञानज्योति प्रा.वि.	बेतिनी-९, शिखरकटेरी	१-५	९६१५७५७२४५	घमान सिं दर्लामी	जहरी ब
३१	दक्षिणकाली प्रा.वि.	बेतिनी-९, कुर्ले	१-५	९६१५७२५१९७	विष्णु प्रसाद सञ्जेल	काजीम
३२	ज्ञानकुन्ज प्रा.वि.	बेतिनी-२, अगौटे	१-२	९६१५७४४००५	इन्दिरा थापा	भक्त ब
३३	राजदेवी प्रा.वि.	बेतिनी-१, फार्सादमार	१-२	९६१५७१९१५६	इश्वर आले	दुदा बह
३४	ऋषेश्वर प्रा.वि.	फापरबारी-८, साईटार	१-३	९८४५६१३९३५	कमला सिंतान	

खण्ड : ४

खण्ड : ४ स्वास्थ्य, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी

४.१ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा पुर्णरुपमा सबै खोपहरु ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुमा शतप्रतिशत रुपमा लगाउने चलन कम देखिएको छ । वडा न. १, ३, ६ र ७ मा मात्रै १०० प्रतिशत खोप लगाएको विवरण देखिन्छ । यसमा गाउँपालिकाले धेरै नीतिनिणर्यगत र कामकारवाही गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ३८: गाउँपालिकामा ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुमा खोप लगाएको विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	<५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुमा खोप
१	५६०	१००
२	९९५	८६
३	५३०	१००
४	५८०	६८
५	७००	९४
६	६५०	१००
७	६२७	१००
८	६४६	९६
९	७७०	८८
जम्मा	**६०५८**	

४.२ अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको परिचयपत्र शतप्रतिशत रुपमा भएको देखिदैन । वडा ६ मा मात्रै सबै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु सँग परिचयपत्र पाइएको देखिन्छ ।

तालिका ३९: वार्ड अनुशार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु सँग परिचयपत्र सम्बन्धी विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	अपाङ्गता परिचयपत्र (प्रतिशतमा)
१	५६०	६२.५
२	९९५	५४.५
३	५३०	०
४	५८०	२०

५	७००	५०
६	६५०	१००
७	६२७	७५
८	६४६	०
९	७७०	५०
जम्मा	**६०५८**	

४.३ दीर्घरोगी

यस गाउँपालिकामा दीर्घरोग भएका व्यक्तिहरुको संख्या धेरै कम देखिन्छ जसको प्रमुख कारण त्यहाँ रहेको जीवनशैली र स्वच्छ वातावरण प्रमुख हुन सक्दछ ।

तालिका ४०: दीर्घरोगी सम्बन्धी विवरण

वडा	**जम्मा घरधुरी**	दीर्घरोगी (प्रतिशतमा)
१	५६०	७.५
२	९९५	०
३	५३०	०
४	५८०	०
५	७००	७.३
६	६५०	०
७	६२७	०
८	६४६	०
९	७७०	०
जम्मा	**६०५८**	

४.४ गर्भवती र सुत्केरी सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा गर्भवती र सुत्केर भएका व्यक्तिहरुलाई सामान्य स्वास्थ्य सेवा र खोपको प्रत्येक वडामा खोप केन्द्र, स्वास्थ्य केन्द्र र मेडिकलहरु रहेको देखिन्छ ।

४.५ स्वास्थ्य सम्बन्धी सरकारी संस्था

यस गाउँपालिकामा सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुमा ६वटा खोप केन्द्र र ४वटा स्वास्थ्य केन्द्र रहेका छन् । तर स्वास्थ्य सेवामा अझै वढी कर्मचारीहरुको दरबन्दी गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ४१: स्वास्थ्य सम्बन्धी सरकारी संस्था

वडा	**जम्मा घरधुरी**	**सरकारी स्वास्थ्य संस्था**

		खोप केन्द्र	स्वास्थ्य चौकी
१	५६०	१	
२	९९५		१
३	५३०	१	
४	५८०	१	
५	७००		१
६	६५०		१
७	६२७		१
८	६४६	२	
९	७७०	१	
जम्मा	**६०५८**	६	४

४.६ स्वास्थ्य सम्बन्धी निजी संस्था

यस गाउँपालिकामा निजी स्वास्थ्य संस्थाहरुमा जम्मा १२ वटा रहेका छन् जसको प्रमुख उद्देश्य र सेवाहरुमा प्राथमिक उपचार र औषधी बिक्री वितरण छ। वडा नं. ३ र ४मा कुनैपनि निजी स्वास्थ्य संस्थाहरु छैनन्।

तालिका ४२: स्वास्थ्य सम्बन्धी निजी संस्था

वडा	जम्मा घरधुरी	निजी स्वास्थ्य संस्था	उपलब्ध सेवाहरु
१	५६०	२	प्राथमिक उपचार
२	९९५	२	प्राथमिक उपचार
३	५३०	०	
४	५८०	०	
५	७००	१	औषधी
६	६५०	२	औषधी
७	६२७	२	प्राथमिक उपचार
८	६४६	२	प्राथमिक उपचार र औषधी
९	७७०	१	प्राथमिक उपचार र औषधी
जम्मा	**६०५८**	१२	

४.७ महिला स्वास्थ्य स्वयमसेवीका

तालिका ४३: महिला स्वास्थ्य स्वयमसेवीका विवरण

वडा			
१			

२			
३			
४			
५			
६			
७			
८			
९			
जम्मा			

४.८ खानेपानीको स्रोत

बागमती गाउँपालिकाको हकमा यसका साविकका गाविसहरुको अवस्था हेर्दा जम्मा ५७३१ घरधुरी मध्ये २८२५ घरले धारा वा पाइप, ७२ घरले ट्युबवेल वा हाते पम्प, ८५ घरले ढाकिएको इनार वा कुवा, २२८६ परिवारले खुला इनार वा कुवा, २९९ घरले मुल वा धाराको पनि, १४७ परिवारले नदि र खोलाको पानी तथा १७ घरले अन्य मिश्रित स्रोतहरु प्रयोग गर्ने गरेका थिए ।

खानेपानीको उपलब्धता र गुणस्तर, स्वस्थ जीवनका सुचक हो । यसले सम्बन्धित परिवार र समुदायको आर्थिक र सामाजिक वा वातावरणीय वस्तुस्थितिको बारेमा जानकारी प्रदान गर्दछ

४.९ खानेपानीको प्रयोग विधि सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा पानी स्रोतबाट ल्याएर टचाङ्गकी वा अन्य कुनै भाडाँमा जम्मा गरेर पिउन लगाएत अरु कामको लागि प्रयोग गर्दछन् । यहाँ पानी प्रयोग गर्नु अगाडि कुनै पनि प्रकारको प्रसोधन प्रयोग गरिदैन ।

४.१० फोहर विर्सजनको अवस्था

फोहोरमैला व्यवस्थापनलाई गुणस्तरीय जीवनको एक परिचायक मानिन्छ किनकि यो विषय स्वास्थ्य र वातावरणसँग अभिन्न रुपले जोडिएको हुन्छ । नेपालको ग्रामिण क्षेत्रमा यो कुरा पक्कै पनि चुनौतीको विषय हो । २०७४ सालको यस सर्वेक्षणमा पुनर्योग विधिबाट फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी एकदमै कम (२.२२%) देखियो जबकी कृषि-प्रधान समाजमा विभिन्न प्रकारले फोहोरलाई कुहाउने, मलखादमा सडाउने र मल बनाउने गरेर पनि फोहोरको केहि मात्रामा पुनर्प्रयोग गर्न सकिन्छ । फोहोरमैलालाई जलाउने घरधुरी संख्या उल्लेख्य अर्थात् ४७.६ प्रतिशत देखिएको छ भने मिस्रित प्रकारका

अन्य विधिहरु प्रयोग गर्ने अथवा घर बाहिर फोहोर नफाल्ने २७०० घरधुरी (४४.५६%) देखिएको छ । यस अन्तर्गत जुठो र उभ्रेको कुरा वस्तु-भाउ आदिलाई दिने वा खेतमा फाल्ने आदि कुराहरु पर्दछन् । तालिका ४४ मा यस सम्बन्धी समग्र तथा वडागत विशेष तथ्यांक प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४४: फोहोरमैला व्यवस्थापनको आधारमा घरधुरी विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	विधिहरु (संख्या र प्रतिशत)			अन्य
		पुनर्योग	गाडेर	जलाएर	
१.	५६०	०%	२१.९५५(१२३)	४८.७८५(२७३)	२९.२६५ (१६४)
२.	९९५	२.५५(२५)	५५(५०)	५२.५% (५२२)	४०% (३९८)
३.	५३०	०%	५.२६५ (२८)	७१.०५५(३७७)	२३.६८५ (१२६)
४.	५८०	२.५५ (१५)	२.५५(१५)	२५% (१४५)	७०% (४०६)
५.	७००	०%	२.५५(१७)	१७.५५(१२३)	८०% (५६०)
६.	६५०	०%	०%	७२.५५(४७१)	२७.५५(१७९)
७.	६२७	१२.५५(७९)	५५(३१)	८२.५% (५१७)	०%
८.	६४६	५५(३३)	२.५५(१६)	१५% (९७)	७७% (५००)
९.	७७०	०%	२.५५(१९)	४५५(३४७)	५२.५% (४०४)
जम्मा	**६०५८**	**२.२२% (१५२)**	**५.२९% (३२०)**	**४७.६३% (२८८५)**	**४४.५६% (२७००)**

४.११ शौचालय प्रयोगको अवस्था

बागमती गाउँपालिका आर्थिक(सामाजिक रूपले सम्बृद्ध अवस्थामा नभएकोले बिगतदेखि नै स्वास्थ्य तथा सरसफाइमा कमजोर तर क्रमिक सुधारको अवस्थामा छ । सबै घरहरूमा आ-आफ्नै स्तर-अनूसारका चर्पि बनाउने गरेकामा हाल कतिपय घरहरुमा चर्पी नै नभएको अवस्था पनि छ । यस गाउँपालिकाको हकमा साबिकका गाविसहरुको अवस्था हेर्दा जम्मा २०६८ सालमा जम्मा ५७३१ घरधुरी मध्ये धेरैजसो अर्थात् ४३५२ घरमा चर्पी नै थिएन भने चर्पी भएका बाँकी १३७९ मध्ये आधुनिक चर्पी - ६६४ घरमा, साधारण र कच्ची - ७०५ घरमा र उल्लेख नभएको - १० थिए ।

तालिका ४५ मा प्रस्तुत गरिए अनुसार २०७४ मा जम्मा ६०५८ घरधुरी मध्ये अझै पनि १४२५ घरपरिवारमा चर्पी नभएको लाजमर्दो अवस्था छ । चर्पी भएको बाँकी ४६६३ मध्ये साधारण र पानी चाहिने खालको चर्पी ३३११ घरमा तथा परम्परागत खालको खाल्डो वाला र खुला चर्पी ११८६ घरमा रहेको छ भने आधुनिक फल्स प्रणालीको चर्पी जम्मा

११६ घरमा देखिन्छ । यो मोटर बाटो र बिजुलीको विषयलाई गाउँपालिकाको नेतृत्वले प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने देखिन्छ ।

यस गाउँपालिका सबै घरमा चर्पिको व्यवस्था हुन नसक्नु स्वाथ्य क्षेत्रमा ठुलो चुनौती त हुदै हो, यो समस्या अन्य रोग र महामारीको लागि झन् सहायक बन्ने खतरा उत्तिकै रहेको हुन्छ । अर्कातिर विशेष सार्वजनिक स्थानहरूमा (जस्तै मुख्य बजार र चोकहरुमा) केही शौचालयहरूको व्यवस्था गर्नुपर्ने आवश्यकता पनि देखिन्छ ।

तालिका ४५: चर्पी प्रयोग गर्ने परिवारको लगत विवरण (२०७४)

वडा नं.	घरधुरी	चर्पी नै नभएको	प्रयोग गरिएको चर्पीको प्रकार		
			परम्परागत चर्पी	साधारण र पानी चाहिने	फल्स भएको चर्पी (आधुनिक)
१.	५६०	८२	१४	४६४	०
२.	९९५	३९८	५०	५२२	२५
३.	५३०	३३५	१४	१२५	५६
४.	५८०	१७४	०	४०६	०
५.	७००	१२३	४३७	१४०	०
६.	६५०	१६	२६०	३५८	१६
७.	६२७	१७२	०	४५५	०
८.	६४६	४८	३७२	२६६	०
९.	७७०	७७	३९	६३५	१९
जम्मा	**६०५८**	**१४२५**	**११८६**	**३३३१**	**११६**

खण्ड : ५

खण्ड : ५ आर्थिक विकास तथा रोजगारी

५.१ परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन र आर्थिक स्रोतको आधार सम्बन्धी विवरण

जमिनको स्वामित्वसँगै जमिनको आकार वा साइज पनि महत्वपुर्ण विषयवस्तु हो । यसले आर्थिक, निर्माण र उत्पादन सम्बन्धलाई सँग-सँगै जोडेको हुन्छ । त्यसै अनुरुप, यस सर्बेक्षणले बाग्मती गाउँपालिकामा जमिनको स्वामित्वसँगै जमिनको क्षेत्रफल अथवा जग्गाको वितरणलाई विश्लेषण गरेको छ । सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक बमोजिम (हेर्नुहोस् तालिका ४६) यस गापामा भूस्वामित्व भएको घरधुरीमा १७.९५ प्रतिशत परिवारसँग ६

देखि १० कट्ठा जमिनमा स्वामित्व रहेको छ । त्यसपछि १०.३२ प्रतिशत परिवारसँग ११ देखि १२ कट्ठा जमिन रहेको अवस्था छ भने १०.३९ प्रतिशत परिवारसँग पनि छ कट्ठा भन्दा कम जग्गा रहेको देखिन्छ । अन्ततः ३१ कट्ठा (डेढ बिघा) भन्दा बढी जग्गा जमिन हुने परिवार केवल २ प्रतिशत रहेको छ । यस प्रकार यहाँ कुनै प्रकारको जमिनदारी वा बिर्ता प्रणाली देखिँदैन, यद्यपि जग्गा नै नहुने वा ऐलानी जग्गा मात्र हुने समस्या भने ज्यादै विकराल देखिन्छ ।

तालिका ४६: परिवारको जग्गा स्वामित्वको विवरण (२०७४)

क्र.सं.	स्वामित्वको विवराण	घरपरिवार	प्रतिशत
१	५ कट्ठा भन्दा कम	६२९	१०.३९
२	६ देखि १० कट्ठा सम्म	१०८७	१७.९५
३	११ देखि २० कट्ठा सम्म	६२५	१०.३२
४	२१ देखि ३० कट्ठा सम्म	२७०	४.४४
५	३१ कट्ठा भन्दा माथि	१२१	२.०
६	जग्गा नै नभएको	३३२६	५४.९
जम्मा		**६०५८**	**१००**

५.२ परिवारको आर्थिक स्रोतको आधार

साथै तालिका ४७ मा देखाइए अनुसार यहाँ रहेका मानिसहरुको आर्थिकभार मुख्यतः धेरै ज्याला तथा मजदुरी त्यसपछि कृषि, पशुपालन, ऋण वा सापटी, वैदेशिक रोजगारी, व्यापार व्यावसाय र नोकरी रहेको छ (तालिका ४७) ।

तालिका ४७ परिवारको आर्थिक स्रोतको आधार विवरण

वडा नं.	ज्याला वा मजदुरी	कृषि	पशुपालन	नोकरी	वैदेशिक रोजगारी	व्यापार व्यावसाय	ऋण वा सापटी
१.	४४८	३०८	७०	४२	७०	५६	२६६
२.	६९७	१२४	५४७	१२४	१७४	१४९	४९८
३.	३४५	१५९	२९२	९३	१३	०	३५८
४.	१४५	४६४	२४७	२९	२९	१३१	१८९
५.	५६०	०	३३३	०	८८	७०	३५०
६.	२७६	१३०	६५	०	४९	१४६	१६
७.	३१४	३१	२०४	०	१५७	१६	०
८.	४०४	४८	३०७	३२	२५८	९७	३७१

९.	१३५	०	३९	०	३९	५८	११६

५.४ परिवारको आर्थिक स्रोत मुख्य वैदेशिक रोजगारी

वैदेशिक रोजगार आय आर्जनका लागि आफ्नो देश भन्दा बाहिर गै शारिरीक अथवा मानसिक श्रम गर्ने रोजगारी हो। विश्व बजारमा वैदेशिक रोजगारीका लागि विभिन्न देशका जनशक्तिहरू खपत हुने गर्दछन् ।वर्तमान नेपाली अर्थतन्त्र वैदेशिक रोजगार को विप्रेषणले धानिरहेको अवस्था छ। नेपाल ले अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारमा आवश्यकता अनुरूपका युवा जनशक्तिहरुलाई सीमित समयका लागि आधिकारिक तवर ले पठाउँदै आएको छ। नेपाली युवा श्रमिक कामदार हरुको रोजगारी को आकर्षक गन्तव्यको रूपमा रहेका मुलुकहरूमा मलेसिया , दुबई , साउदी अरब , कुबेत, बहराइन आदि मुलुकहरू रहेका छन्। अमेरिका अस्ट्रेलिया क्यानडा लगाएतका मुलुकहरू मा पनि बहुसंख्यक नेपाली कामदारहरु वैदेशिक रोजगार को लागि पुगेका छन् ।

बाग्मती गाउँपालिका, मकवानपुरको दृश्य पनि वैदेशिक रोजगारीका हिसाबले ज्यादै बढी ग्रसितजस्तो देखिन्छ, प्रस्तुत तालिका ३३ मा देखाईएझै यस गापाको जम्मा ३९७७९ जनसंख्या मध्ये ३७४६ (९.४१५) जनसंख्या देश बाहिर गएको छ, र त्यस्तो रोजगारी प्राय खाडी मुलुकमा देखिन्छ, जस्तो कि मलेसिया (३३.३३५), दुवै (१६.६६५), कतार (१६.६५), साउदी (१४.३५), कुवेत (४.३५), अन्य (११.४०५) र ज्यादै न्यून संख्यामा (१५ भन्दा कम) मात्रामा जापान र दक्षिण कोरिया पनि गएको देखिन्छ, त्यसैगरि वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरु मध्ये महिला जम्मा ७ प्रतिशत मात्रै छन् भने पुरुषहरू ९३ प्रतिशत रहेका छन्, विदेशबाट स्वदेश भित्रिने विप्रेषण (वस्तु वा पैसा) र त्यसलाई परिवारले प्रयोग गर्ने उत्पादनमुलक काम वा लगानी दुबैको अत्यन्तै जरुरी देखिन्छ, जसबाट यस बाग्मती गाउँपालिकाको आर्थिक-सामाजिक कायापलट हुन सक्दछ,

तालिका ४८: परिवारको आर्थिक स्रोतको मुख्य बैदेशीक रोजगार आधार विवराण (२०७४)

वार्ड	स्थिति		
	गएको	नगएको	जम्मा
१	४२२	३३१८	३७४०
२	७००	६३१४	७०१४
३	२७६	३२८०	३५५६
४	४००	२७४३	३१४३
५	३६०	३२५९	३६१९
६	४९५	३६६५	४१६०
७	३८०	४३२२	४७०२

८	२९८	४७७३	५०७१
९	४१५	४३५९	४,७७४
जम्मा	**३७४६ (९.४१५)**	**३६०३३ (९०.५८)**	**३९,७७९ (१००५)**

खण्ड : ६

खण्ड : ६ महिला बालबालिका

६.१ महिलाको अवस्था

यस गाउँपालिकामा महिलाहरुको अवस्था शिक्षा र स्वास्थ्यमा तुलनात्मक रुपमा ठिकै दिखिन्छ । यहाँ महिलामाथि हुने हिँसा पनि धेरैनै कम छ तर आर्थिक स्वामितव्यमा धेरै नै सधारगर्नुपर्ने देखिन्छ ।

६.२ बालबालिकाको अवस्था

यस गाउँपालिकामा बालबालिकाको अवस्था पनि मध्ययम देखिन्छ । यहाँ बालबिवाह, बाल मजदुरी र बाल श्रम शोषण नगन्य देखिन्छ । तर स्वास्थ्यका लागि अनिनै महत्वपुर्ण ५ बर्षमुनीका बालबालिकाहरुको खोपमा शतप्रतिसत नदेखिनु चिन्ताको बिषय रहन्छ र यसमा गाउँपालिकाले बिषेश ध्यान दिनुपर्ने छ ।

खण्ड : ७

खण्ड : ७ कृषि तथा पशुविकास

७.१ खाद्यान्न आत्मार्निभरताको अवस्था

खाद्य सुरक्षा र खाद्यान्न आत्मनिर्भरता एक आपसमा अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तु हुन् । यतिमात्र नभएर यसलाई आर्थिक समपन्नतासँग जोडेर पनि व्याख्या गरिने हुँदा घरधुरीहरुको खाद्यान्नमा आत्मनिरर्भताको विश्लेषण आवश्यक छ । यस बागमत गाउँपालिकामा अधिक घरपरिवार खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर रहेको देखिन्छ । कुल घरपरिवारको ६०.४ प्रतिशत घरधुरीलाई आफ्नो जग्गामा उत्पादित अन्नले वर्षभरि खान पुगेको देखिन्छ । त्यसपछि १५ प्रतिशत घरपरिवारलाई जम्मा ४ देखि ६ महिनामात्र खाद्यान्न परिपूर्ति भएको देखिन्छ । त्यस्तै गरि १३.१ प्रतिशत घरधुरीलाई आफूले उब्जाएको अन्न ७ देखि ९ महिना मात्रै पुग्ने अवस्था रहेको देखिन्छ । जम्मा १०.६

प्रतिशत घरपरिवारहरुलाई ३ महिनामात्र आफ्नो उत्पादनमा आत्मनिर्भर रहेको देखिन्छन् (हेर्नुहोस् तालिका ४९) । स्वामित्व नभएता पनि ऐलानी जग्गामा खेतीपाती र भोगचलन गरिने हुँदा खाद्यान्न आत्मर्निभरता राम्रो देखिनु स्वाभाविक नै हो, तर यो आत्मनिर्भरतालाई अतिरिक्त उत्पादन, व्यवसायिकीकरण र बजारसँग कहिले र कसरी जोड्न सकिन्छ भन्ने कुरा यस गापाको लागि महत्वपूर्ण देखिन्छ ।

तालिका ४९: खाद्यान्न आत्मर्निभरताको अवस्था

क्रस	विवरण	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	३ महिना भन्दा कम खान पुग्ने परिवार	६४२	१०.६
२	४-६ महिना भन्दा कम खान पुग्ने परिवार	९६३	१५.९
३	७-९ महिना भन्दा कम खान पुग्ने परिवार	७९४	१३.१
४	१०-१२ महिना भन्दा कम खान पुग्ने परिवार	३६५९	६०.४
	जम्मा	**६०५८**	**१००**

७.२ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा फलफुलहरुमा मुख्यतः आँप, लिच्ची, केरा, रुख कटहर, भुँइकटहर र अम्बा रहेका छन् । वडागत विवरण तालिका ४८ मा हेर्नुहोस् ।

तालिका ५०: फलफूल उत्पादन सम्बन्धी विवरण

वार्ड नं.	आँप	लिच्ची	केरा	रुख कटहर	भुँइकटहर	अम्बा
१	२००००	५०००	१०००	१५०००	१००००	०
२	२००००	०	७०००	०	०	२०००
३	५०००	०	२०००	०	०	०
४	३०००	०	२०००	१०००	०	०
५	१५०००	३०००	५०००	७०००	०	०
६	२५००	२५००	२०००	३०००	१०००	०
७	१००००	१०००	१०००	८०००	२०००	५०००
८	४०००	४०००		४०००	४०००	
९	१००००	२०००	१०००	१०००		१०००
जम्मा						

तरकारीवालीमा यहाँ काउली, मूला, रामतोरीया, वोडी, आलु, लसुन, प्याज, वेसार, गोलभेडाँ, लौका, फर्सि, काँक्रो, बन्दा, करेला, धिरौला, वोडी, भन्टा, खुर्सानी रहेका छन् तर व्यवसाहिक रुपमा कुनै पनि तरकारी खेती देखिएनन् । अन्न बालीमा, यहाँ प्रमुखरुपमा मकै, धान, गहुँ, कोदो, फापर, तिल, मास, जौ रहेका छन् । यहाँ उत्पाडित

फलफुल, तरकारी र अन्न बाली यही गाउँपालिकामा खपत हुन्छ र नगन्य मात्रामा गाउँपालिका भन्दा बाहिर जान्छ ।

७.३ पशुपक्षी सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा आफ्नै प्रयोगका लागी मात्रै कुखुरा, गाइबस्तु, भेडांबाख्रा वंगुर पाल्ने गरिन्छ, तर वडा नं. ८ मा व्यवसाहिक रुपमा बाख्रा र कुखुरापालन गरिएको छ ।

खण्ड : ८

खण्ड : ८ सामुदायिक वन तथा वातावरणको विवरण

८.१ सामुदायिक वन क्षेत्रको विवरण

यस गाउँपालिकामा जम्मा ७४ वटा सामुदायिक वन रहेका जसले १२७३८.८ हेक्टर भुभागमा फैलिइएका छन् । गरिएको छ । सबै भन्दा धेरै सामुदायिक वन वडा नं. ९ मा रहेको छ, यहाँ जम्मा १६ वटा सामदायिक वन रहेका छन् ।

तालिका ५१: सामुदायिक वन क्षेत्रको विवरण

सि.नं.	वडा नं.	सा.व.उ.स. सख्या	जम्मा क्षेत्रफल	उपयोग गर्ने घरधुरी संख्या	उपयोग गर्ने जनसंख्या
१	१	७	१५७७	१४४५	७१६३
२	२	७	१३४८	११४१	६७८०
३	३	७	१५८८	१०५३	७०५०
४	४	५	९६८.८	६६७	३९१४
५	५	७	१२२७	९४३	४९३१
६	६	११	१५३३	७१६	४६४०
७	७	८	१८७१	१३६३	७९५१
८	८	६	११५४	१४११	८७७९
९	९	१६	१४७२	१००९	५८५०
जम्मा		**७४**	**१२७३८.८**	**९७४८**	**५७०५८**

८.२ नदी, खोला, खहरे

यस गाउँपालिकामा प्रमुख नदीको रुपमा बागमती रहेको छ र अन्य सहायक खोला र खहरेहरु रहेका छन् । केही सहायक खोला र खहरेहरु भैसे खहरे, गुर्दुम खहरे, लखन खहरे, ग्वारे खोला, भिक्त खहरे, खेस्रे खहरे, मल खोला, चिरुवा खोला, चिरुवा खोला, चौरा खोला, छाडे खोला, ढाडे खोला, देउजर खोला, घनसाही खोला, बाखे खोला, मनसायी खोला, ध्वाडा खोला, चिसापानी खोला, मुलचौडा खोला, चौराहा खोला आदि

हुन् । यहाँ वागमती खोला बाहेक अन्य सहायक खोला र खहरे बाट सिँचाइका लागी खासै प्रयोग भएको देखिदैनन् ।

खण्ड : ९

खण्ड :९ भौतिक पूर्वाधार

९.१ भौतिक पूर्वाधारमा सडक

वागपती गाउँपालिकामा भौतिक पूर्वाधार विकासको अवस्था सामान्य छ । वडा नं. ३ र ९ बाहेक अन्य सबै वडाहरुमा विजुली बत्तीको लाइन पुगेको छ । यद्यपी ती वडाहरुका केही वस्तीहरुमा भने बत्ती बलिसेको छैन । गाविसका प्रायः सबै वडा र वस्तीहरुमा मौसमी सडक (हिउँदमा मात्र मोटर चल्न सक्ने) ले छोएकोछ । सबै वडा र वस्तीका घरपरिवार प्रायः पाइपधाराको पानी उपभोग गर्छन् । मोवाइल फोनको प्रयोगमा आएको सुलभताले सबै वस्तीहरुमा सञ्चार सुविधा उपलब्ध छ । यसैबाट एक देखि अर्को वस्तीमा खबर आदनप्रदान हुन सक्छ ।
यस गाउँपालिकामा थुप्रै ग्रामिण सडकहरु रहेका छन् र प्रायः सबै वडा र बस्तीहरुलाई मोटरबाटोले छोएको छ । यी सबै सडकहरुमा हिउँदमा मोटर चल्छ । आषाढ, श्रावण, भाद्र र आश्विन (४ महिना सम्म) यी सडकहरुमा मोटर चल्दैन । यस गाउँपालिकामा पक्की बाटो नभएको र मुख्यतः कच्ची सडक र ग्राभेल मात्र रहेको छ । यस गाउँपालिकमा जम्मा २५०.७५ बाटो छ जसमा, १६.८ ग्राभेल र २३४ कच्ची सडक रहेको छ ।

तालिका ५२: भौतिक पूर्वाधारमा सडकको किसिम र विवरण

वडा नं.	जम्मा बाटो	सडक पक्की	ग्राभेल बाटो	सडक कच्ची
१.	५८.४	०	०	५८.४
२.	३०.१	०	२	२८.१
३.	३१.५	०	०	३१.५
४.	२४.९	०	०	२४.९
५.	१६.२५	०	०	१६.२५
६.	२८.१	०	४.८	२३.३
७.	२१.५	०	५	१६.५
८.	२७.५	०	५	२२.५
९.	१२.५	०	०	१२.५
जम्मा	**२५०.७५**	**०**	**१६.८**	**२३४**

९.२ निजी तथा सार्वजनिक सवारी साधन

यस गाउँपालिकामा जम्मा ४ वटा सार्वजनिक वसहरु रहेका छन् जस मध्ये २ वटा दैनिक काठमाडौं र बाकीँ २ वटा दैनिक हेटौडाको रुट रहेका छन् । साथै यहाँ १२ वटा सुमा गाडी रहेका छन् जुन देनिक रुपमा रौतहटको रुट रहेका छन् ।
निजी सवारी साधनमा यस गाउँपालिकामा ८.८५प्रतिशत मोटर रहेका छन् । यी मोटरहरु मुख्यतः ठुला ट्रकहरु रहेका छन् । साथै यस गाउँपालिकामा ९.६३% मोटर साइकल र ६.७८ % साइकल रहेका छन् ।

तालिका ५३: निजी सवारी साधन विवरण

वडा नं.	घरधुरी	निजी तथा सार्वजनिक सवारी साधन		
		मोटर	**मोटर साइकल**	**साइकल**
१.	५६०	२.४३	२१.९५	२९.२६
२.	९९५		५.१३	५.१३
३.	५३०		१४.२८	
४.	५८०		५.७१	५.७१
५.	७००		५.२६	५.२६
६.	६५०	२.६३	२१.०५	७.८९
७.	६२७		५	२.५
८.	६४६	२.५	५	
९.	७७०		५	२.५
जम्मा	**६०५८**	८.८५	९.६३	६.७८

खण्ड : १०

खण्ड : १० सञ्चार

संञ्चारका सेवा सुविधाहरु कुनै पनि घर परिवारको लागि महत्वपूर्ण कुरा हुन् जसले आर्थिक-सामाजिक विकासको ढोका खोल्ने काम गर्दछ । आधुनिक जीवन शैली, शहरीकरण र व्यवसायीकरणलाई यस संञ्चारका सेवा सुविधाहरुले सेतुको रुपमा जोड्ने काम गर्दछन् । यसले सम्बन्धित परिवारलाई समाजको विकास प्रकियासँग जोड्दछ । बागमती गाउँपालिकाको हकमा यसका साविकका गाविसहरुको अवस्था हेर्दा जम्मा ५७३१ घरधुरी मध्ये कुनै पनि सुविधा नभएका घर-परिवार ज्यादै न्युन अर्थात् ५.५७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ र बाँकी (९४.४३%) घरधुरीमा कम्तिमा एक सुविधा रहेको छ ।

तालिका ५४: भौतिक सुबिधाको विवरण

वडा	**घरधुरी**	केहि पनि सुविधा नभएको	कम्तीमा एक सुविधा भएको

१.	५६०	०	१००
२.	९९५	२.५	९७.५
३.	५३०	२६.३१	७३.६८
४.	५८०	१२.५	८७.५
५.	७००	५	९५
६.	६५०	५	९५
७.	६२७	०	१००
८.	६४६	०	१००
९.	७७०	०	१००
जम्मा	**६०५८**	**५.५७**	**९४.४३**

१०.१ विद्युतिय सञ्चार माध्यम

रेडियो हुने परिवार ३८.६४%, टिभी हुने परिवार २५.३६ प्रतिशत, कम्प्युटर हुने परिवार १.४७ प्रतिशते, इन्टरनेट हुने परिवार ३८.६४% हुनु क्रमशः विद्युतिय संचार माध्यममा पहुँच र आधुनिकीकरणको संकेत गर्दछ (हेर्नुहोस् तालिका २४)

तलिका ५५: विद्युतिय संचार माध्यममा पहुँच भएका घरहरु

वडा नं.	घरधुरी	सुविधा भएका घरहरु			
		रेडियो	टिभी	कम्प्युटर	इन्टरनेट
१.	५६०	४८.७८	२४.३९	४.८७	.
२.	९९५	२३.०७	७.६९	२.५६	
३.	५३०	५०	३.५७		
४.	५८०	२०	२५.७१	२.८७	
५.	७००	९४.७४	१८.४२		
६.	६५०	२८.९५	४७.३६	२.६३	५.२६
७.	६२७	२५	५२.५		
८.	६४६	३०	३२.५		
९.	७७०	३०	१०		
जम्मा	**६०५८**	३८.६४	२५.३६	१.४७	०.५८

१०.२ छापा सञ्चार माध्यम

यस गाउँपालिकामा प्रायः सबै वडा र बस्तीहरुमा राष्ट्रिय स्तरका दैनिक, साप्ताहिक पत्रपत्रिकाहरुको कुनै न कुनैको सेवा उपलब्ध छैन ।

१०.३ दुरसञ्चार

यस गाउँपालिकामा प्रायः सबै वडा र बस्तीहरुमा टेलिफोन, एन्.सेल., एन्.टि.सि., सि.डि.एम.ए. जस्ता मोवइल सेवाहरु मध्ये कुनै न कुनैको सेवा उपलब्ध छ । सि.डि.एम्.ए. सेटबाट पनि सञ्चार गर्न सकिन्छ । संचारको लागि मोवाइल फोन नै बढी प्रयोग हुने गरेको छ । मोबाइल सुबिधामा पहुँच भएकाहरु ९८.८२ % र टेलिफोन को प्रयोग गर्ने घरधुरी १.७७ %, तुलनात्मक रुपमा निक्कै कम देखिन्छ ।

तालिका ५६: दुरसञ्चारको पहुँच भएका घरधुरीको विवरण

वडा नं.	घरधुरी	दुरसञ्चार सम्म पहुँच घरहरु	
		टेलिफोन	मोबाइल
१.	५६०	.	९२.६८
२.	९९५		१००
३.	५३०	३.५७	९६.४३
४.	५८०		१००
५.	७००	२.६३	१००
६.	६५०	२.६३	१००
७.	६२७		१००
८.	६४६	५	१००
९.	७७०	२.५	१००
जम्मा	**६०५८**	१.७७	९८.८२

खण्ड : ११

खण्ड : ११ उद्योग तथा व्यापार व्यावसाय

११.१ उद्योय व्यापार व्यावसाय अवस्था

यस वागमति गाउँपालिकामा आर्थिक गतिविधिसंग गाँसिएको उद्योग व्यवसायको दायरा धेरैनै साँगुरो र निकैनै कम छ । विभिन्न वडाहरुमा सामुदायिक वन तथा नदी र खोलाबाट स्थानीय आवश्यकतालाई पुरा गर्न सक्ने गरी घर छाउने ढुङ्गाको निकाल्ने गरेको छ । यस बाहेक गाउँमा खानीको रुपमा केही पनि छैन । उद्योगको रुपमा धान कुट्ने र पिठो पिन्ने मिल (वडा न. २), किराना पसल र कपडा तथा फेन्सी पसलहरु, ब्लक उधोग (वडा न. ४मा), बरफ उधोग (वडा न. ६मा) सञ्चालनमा रहेका छन् । वडाहरुमा भएका विभिन्न थरीका मिलहरु र किराना तथा फेन्सी पसलहरु सम्बन्धी

विवरण तालिकामा दिइएको छ । यस गाउँपालिकामा जम्मा ७ वटा घरेलु, उद्योगमा र गाउँपालिकामा दर्ता भएका व्यवसायहरु रहेका छन् ।

तालिका ५७: उद्योग व्यवसायको विवरण

वडा नं.	घरधुरी	घरेलु, उद्योगमा दर्ता भएका - संख्या	गाउँपालिकामा दर्ता भएको
१.	५६०	०	०
२.	९९५	कुटानी पिसानी मिल - १	०
३.	५३०	०	०
४.	५८०	ब्लक उधोग - १	०
५.	७००	०	०
६.	६५०	बरफ उधोग - १	०
७.	६२७	०	०
८.	६४६	उज्जवल जीवन बाखा फम्र - १	कुटानी पिसानी मिल-३
९.	७७०	०	०
जम्मा	६०५८	४	३

खण्ड : १२

खण्ड : १२ बैंक, सहकारी तथा वित्तिय सस्था

यस गाउँपालिकामा ज्योति बिकास बैंक, फापरवारी - ६, मा रहेको छ । यस बाहेक वागमती गाउँपालिकामा अन्य कुनै पनि सरकारी र नीजी वित्तिय सस्था छैनन् । यहाँ जम्मा १५ वटा सहकारी संस्थाहरु छन् ।

१२.१ गाउँपालिकामा रहेका सहकारी सस्था

वागमती गाउँपालिकामा जम्मा १५ वटा स्थानिय सहकारी संस्थाहरु कार्यरत छन् । सबै भन्दा धेरै सहकारी संस्था वडा न. ४ मा रहेका छन् । यी सहकारी संस्थाहरुको प्रमुख उद्देश्य बचत संकलन तथा ऋण परिचालन रहेको छ ।

तालिका ५८: सहकारी सस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरधुरी	सहकारी संख्या	कार्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्र	लक्षित समुदाय	कार्य क्षेत्र
१.	५६०	०				
२.	९९५	२	गाविस भरी नै	बचत संकलन तथा ऋण परिचालन	वडा नं. २	गाविस भरी नै

३.	५३०	०				
४.	५८०	१	गाविस भरी नै	बचत संकलन तथा ऋण परिचालन	लक्षित समुदाय	गाविस भरी नै
५.	७००	४	गाविस भरी नै	विषयगत क्षेत्र	लक्षित समुदाय	गाविस भरी नै
६.	६५०	३	गाविस भरी नै	बचत संकलन तथा ऋण परिचालन	लक्षित समुदाय	गाविस भरी नै
७.	६२७	२	गाविस भरी नै	विषयगत क्षेत्र	लक्षित समुदाय	गाविस भरी नै
८.	६४६	१	गाविस भरी नै	बचत संकलन तथा ऋण परिचालन	लक्षित समुदाय	गाविस भरी नै
९.	७७०	२	गाविस भरी नै	बचत संकलन तथा ऋण परिचालन	लक्षित समुदाय	गाविस भरी नै
जम्मा	**६०५८**	**१५**				

तलिका ५९: स्थानिय सहकारी संस्था सम्बन्धी विवरण

कार्यगत सहकारी संस्थाको नाम
सचेत महिला कृषि सहकारी संस्था
प्रगतिशील महिला कृषि सहकारी संस्था
पाँचपाण्डव कृषि समूह
जनएकता कृषि सहकारी
सुनगाभा जडीवुटी सहकारी
सेती खोला कृषि सहकारी
वाग्मत्ती व.त.ऋ.स.
कृषि उत्थान व.त.ऋ. सहकरी
हाम्रो कृषक व.त.ऋ. सहकरी
सप्तरङ्गी महिला व.त.ऋ. सहकरी

खण्ड : १३

खण्ड : १३ सरकारी तथा गैरसरकारी स्थानिय संघ सस्था र क्लब

गाउँपालिका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने महिला, बालबालक, युवा, दलितहरुलाई खेलकुद र विभिन्न सामाजिक कार्यहरुलाई लक्षित गरी विभिन्न संघ संस्था र क्लबहरु दर्ता भएका छन् । यी संस्था र स्थानीय क्लबहरु स्थानीय साधन श्रोत परिचालन गरी गाउँ

विकासका विभिन्न क्षेत्रहरुमा कार्यक्रमहरु गरिरहेका छन् । त्यस्ता क्लवहरु र संस्थाहरु निम्न अनुसार छन् ।

तालिका ६०: गैरसरकारी स्थानिय संघ सस्था र क्लबहरुको विवरण

संस्थाको नाम
छिमेकी स्पोर्टर्स क्लब
त्रिशक्ति युवा क्लब
श्रमजिवी युवामन्च
नवजागरण समाज
राईगाउँ युवा क्लब
नाङसाल युवा क्लब
श्री मशिल जनकल्याण समाज
रेड स्टार युथ क्लब
वाग्मत्ती युवा क्लब
न्यु योङ्गस्टार समाज
ढाडी खोला क्लब
ढाडी खोला क्लब
ढाडी खोला क्लब
लवकुश युवा क्लब
जनएकता समाज
जनता एकृकित युवा क्लब
गोरखनाथ युवा क्लब
पशुपत्ती युवा क्लब

खण्ड : १४

खण्ड : १४ धार्मिक सास्कृतिक तथा ऐतिहासिक सम्पदा

यस गाउँपालिकामा प्रत्येक वडा र बस्तीहरुमा मठ मन्दिर, गम्बा, चैत्यहरु रहेका छन् जस्तै शहिद स्मार्क, झुरझुरे - ४, गोल्मे राजाको दरवार - ६ र शिव मन्दिर - ९ मा रहेका छन् ।

तालिका ६१: गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थानहरु

गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थानहरु
वोडगाउँ मुलखोला सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति

डोटे
हाटबजार
शहिद स्मार्क, झुरझुरे
गोल्मे राजाको दरवार
कैलाश सा. व.को बाखे डाँडो
मनसायी जरायोटार
माथिल्लो भवन चुले
गुम्बा
मन्दिर

खण्ड : १५

खण्ड : १५ पर्यटन विकास

यस गाउँपालिकमा रहेका रमणिय वातावरण, वन जङ्गल, धार्मिक र ऐतिहासिक स्थलहरु पर्यटकिय रुपमा प्रचुरमात्रामा सम्भावना राख्दछ । साथै पिकनिक स्पट, पार्क बनाउने र व्यवसथित रुपमा विकास गर्न वागमती गाउँपालिकाले विषेष ध्यान पुराइ नीति निमार्ण गर्नुपर्छ ।

१५.१ पर्यटकीय होटल व्यवसाय

यस गाउँपालिकाकामा खासै धेरै होटल, रिसोर्ट रहेको पाइन्न् । यहाँ वडा न. ४ मा होम-स्टेको व्यवसथा छ र फापरवारीमा सा-साना ५-६ वटा होटलहरु संचालनमा रहेका छन् ।

खण्ड : १६

खण्ड : १६ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

१६.१ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था

यस गाउँपालिकामा पुरुषको तुलनामा महिलाको जनसंख्या धेरै हुनु एउटा स्वस्थ्य सामाजिक संरचनाका लागि हुनु पर्ने प्रमुख आवश्यकाता हो । तर, आधा आकास ढाकेका महिलाहरुको सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक, शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता अति सवेदनशील

पाटाहरुमा धेरैनै कमी देखिएको छ । साथै यस्तै अवस्था बिभिन्न जात जातीमा पनि रहेको पाइन्छ मुख्यतः छुवाछुट, तल्लो र माथिल्ला जातिय वर्गीकरण । तसर्थ गाउँपालिकाले

खण्ड : १७

खण्ड : १७ विपद् व्यवस्थापन

१७.१ विपद्को अवस्था

गत २०७२ बैशाख १२ र २९ गते गएको महाभुक्मपले यस मकवानपुर जिल्लाको, वागमती गाउँपालिकालाई पनि असर गरेको पाइन्छ । मुख्यतहरुपमा धनजनको क्षति यस गाउँपालिकामा पनि भएको देखिन्छ । साथै समय समयमा हुने वाढी, पहिरो र चट्चाङ्गबाट पनि धेरै क्षति भएको देखिएको छ । यस प्रकारको धनजनको क्षति हुनुको मुख्य कारण विपद् व्यवस्थापनमा कमि कमजोरीनै प्रमुख कारक तत्व रहेका पाइन्छ ।

१७.२ विपद् व्यवस्थापनमा भएका प्रयास

यस गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापनमाको खासै कुनै पुर्वतयारी नरहेको पाइएको छ । तसर्थ वागमती गाउँपालिकाले धनजनको क्षतिलाइ न्युनिकरण गर्न विपद् व्यवस्थापनमा बिषेश ध्यान पुचाउनुपर्ने अति आवश्यकता देखिन्छ । विपद् व्यवस्थापनका लागी तल अनुशुचित कामकारवाही गर्नपर्ने देखिन्छ ।

१. घर निमार्ण आचारसहिँता (building bylaws) लागु गर्ने र सोही अनुरुप नयाँ निमार्ण कार्यहरु गर्ने वा गराउनु पर्छ ।
२. विपद् व्यवस्थापनको लागि पुर्वतयारी पुर्वसावधानी अपनाउनु पर्छ ।
३. खुल्ला चौरहरुको संरक्षण गरी विपद् अवस्थामा उपयोग गर्नुपर्छ ।
४. गाउँ शहर गुरुयोजना तयार गरि सडकहरु फराकिलो र पक्की गर्नुपर्छ ।
५. विपद् व्यवस्थापनको लागि यस गाउँपालिकामा रहेका आमजनमानसलाई संचेतना गर्नुपर्छ ।

खण्ड : १८

खण्ड : १८ सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन

१८.१ वडागत सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन

खण्ड : १९

खण्ड : १९ जनप्रतिनिधिहरुको विवरण

गत २०७४ सालमा स्थानिय निकायहरुको निर्वाचनबाट निवाचित जनप्रतिनिधिहरु चुनिएर आउनु भएको छ ।

१९.१ स्थानीय निर्वाचन २०७४ मा जनप्रतिनिधिहरुको विवरण

यस गाउँपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

सि.न.	पलाधिकारीहरुको नाम	ठेगाना	पद	सम्पर्क नम्बर
१.	शर्केस घलान	बागमती गा.पा. वडा नं. ५	गाँउकार्यपालीका अध्यक्ष	९८५५०८८६८८
२.	धनमायाँ स्याङतान	बागमती गा.पा. वडा नं. २	गाँउकार्यपालीका उपाध्यक्ष	९८५५०८९६८८
३.	ठगेन्द्र वाइवा	बागमती गा.पा. वडा नं. १	वडा अध्यक्ष वडा नं. १	९८४५३१५७६३
४.	जगत बहादुर लामा	बागमती गा.पा. वडा नं. २	वडा अध्यक्ष वडा नं. २	९८४५६३७७७५
५.	बल बहादुर पाखीन	बागमती गा.पा. वडा नं. ३	वडा अध्यक्ष वडा नं.३	९८४५६३७८०९
६.	रहर सिं थिङ	बागमती गा.पा. वडा नं. ४	वडा अध्यक्ष वडा नं. ४	९८४५९७७८९३
७.	बुद्दिमान माझी	बागमती गा.पा. वडा नं. ५	वडा अध्यक्ष वडा नं. ५	९७४५०५०२९५
८.	धूर्व थापा	बागमती गा.पा. वडा नं. ६	वडा अध्यक्ष वडा नं. ६	९८४५२९६५७५
९.	डिल्ली प्रसाद घोरासैनी	बागमती गा.पा. वडा नं. ७	वडा अध्यक्ष वडा नं. ७	९८५५०७५५९०
१०.	धन बहादुर योन्जन	बागमती गा.पा. वडा नं. ८	वडा अध्यक्ष वडा नं. ८	९८४५६३७११५
११.	मदनकुमार दूरुङच्याङ	बागमती गा.पा. वडा नं. ९	वडा अध्यक्ष वडा नं. ९	९६१५७१९२६७
१२.	जनक पहरी	बागमती गा.पा. वडा नं. २		
१३.	समिक्षा बि.क.	बागमती गा.पा. वडा नं. ७		
१४.	जुनुमायाँ वम्जन	बागमती गा.पा. वडा नं. ६		
१५.	दिनेश माझी	बागमती गा.पा. वडा नं. ३		
१६.	उर्मिला बि.क.	बागमती गा.पा. वडा नं. ४		
१७.	भगवतीमायाँ माझी	बागमती गा.पा. वडा नं. ३		
१८	टंक बहादुर नेगी	बागमती गा.पा.के कार्यालय	प्रमुख प्रसासकिय अधिकृत	९८५११७८१७८

खण्ड : २०

खण्ड : २० विविध

SWOT Analysis

विषयगत क्षेत्रः कृषि तथा पशुपालन

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- कृषि र पशुजन्य उत्पादनमा परनिर्भरता - बागमती नदी नजिक हुनु र कुलोको व्यवसथापन अद्यापिक रहनु - बजार सम्म पहूँच हुनु - सडक सञ्जाल हुनु	- परम्परागत खेती पशुपालन प्रणाली । - माटोको उत्पादकत्वमा कमी - सिंचाईंका लागि सम्भाव्य श्रोतहरुको थप उपयोग हुन नसक्नु । - सिंचाई कुलोहरु व्यवस्थित नहुनु । - प्रमाणित विउहरुको प्रयोग नहुनु । - प्राविधिक सेवा दिन सक्ने जनशक्ति उपलब्ध नहुनु । - रासायनिक मल र विषादीको अव्यवस्थित प्रयोग । - कृषि उत्पादनको विक्री वितरणको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको कमी । - बाटो कच्ची र ग्राभेल मात्रै हुनु	- आधुनिक र व्यवसायिक खेतीमा जोड दिने । - कोशेवाली, गोठेमल सुधार तथा प्राङ्गारिक मलको मात्र बढाउने । - पानीका उपलब्ध श्रोतहरुको भरपुर उपयोग गर्ने । - भएका सिंचाईं कुलोहरुको मर्मत र नयाँ कुलोहरुको निर्माण गर्ने । - सिफारिस गरिएका वा आधिकारीक विक्रेताबाट मात्र विउ खरिद गर्ने । - स्थानीय तहमा नै कृषि प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन गर्ने । - माटो जाँचको आधारमा रासायनिक मलको प्रयोग गर्ने र घरेलु विषादीको प्रयोग बढाउने । - कृषि पूर्वाधार विकासमा लगानी आकर्षित गर्ने ।	- अरु रोजगारीतिर आर्कषित हुनु - उत्पादनहरु पुर्णरुपमा बिक्री नहुनु - बाढी पहिरो र अन्य जलजन्य विपद्बाट क्षति - उपभोक्ताहरुको सक्रियतामा कमी । - भनेको समयमा मल विषादी आदि प्राप्त नहुनु । - प्रभावकारी नीतिनियम नबनेको अवस्था

विषयगत क्षेत्रः शिक्षा विकास

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- सबै वडाहरुमा बिधालयको पहूँच हुनु - बिधाथीहरुको भर्ना दर राम्रो हुनु - सवैलाइ शिक्षामा पहूँचका लागी राम्रो नीति नियम बन्नु	- शिक्षकको दरबन्दीमा कमी । - भौतिक पूर्वाधार कमजोर हुनु - शिक्षक/कर्मचारीहरु आफ्नो पेशाप्रति प्रतिवद्ध नहुनु ।	- गाउँ शिक्षा योजना तर्जुमा गरी कडाईका साथ लागू गर्ने । - विद्यालयस्तरमा असल शिक्षक सम्मान कार्यक्रम राख्ने, राम्रा नगर्ने शिक्षकहरुलाई स्पष्टीकरण सोध्ने र सुधारको योजना पेश गर्न लगाउने - शैक्षिक क्षेत्रमा भौतिक पूर्वाधार विकास तथा निर्माणका लागि विभिन्न सरकरी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरुसंग समन्वयगर्ने ।	- बिधार्थीहरुले राम्रो सँग नपढ्नु - गरिएको खर्च वा लगानी अनुसार बिधार्थी भर्ना नहुनु - गाउँपालिकाको बिधालयमा भर्ना हुन रुचि कम हुनु - प्रभावकारी नीतिनियम नबनेको अवस्था

विषयगत क्षेत्रः स्वास्थ्य सेवा

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- सबै वडाहरुमा खोप केन्द्र वा स्वास्थ्य चौकी वा नीजि मेडिकल पुगेका छन् - गाउँपालिकामा स्वास्थ्य शाखा हुनु - सरकारबाट केही औषधी निशुल्क पाउनु	- जनशक्ति कम हुनु । - प्रदुषित वातावरण र व्यक्तिगत सरसफाईको अवस्था कमजोर हुनु । - अति आवश्यक औषधी उपकरण कमी हुनु । - छरिएको वडा वस्तीहरु हुनु	- व्यक्तिगत तथा वातावरणीय सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु गर्ने । - भएका जनशक्तिको अधिकतम् परिचालन । - स्पष्ट आधार प्रमाण तथा योजनाको साथ औषधी उपकरणको आपूर्ति गर्ने, गराउने । - स्वास्थ्यकर्मीहरुले पालना गर्नु पर्ने आचार संहिता कडाईका साथ लागू गर्ने । - आवश्यकताको आधारमा स्वास्थ्य सेवा विन्दुहरुको स्थापना गर्ने ।	- गरिबी र चेतनाको कमीका कारण स्वास्थ्य चौकीमा नजानु - प्रभावकारी नीतिनियम नबनेको अवस्था

विषयगत क्षेत्रः खानेपानी तथा सरसफाई

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- पानीका स्रोतहरु हुनु - खानेपानी र सरसफाइका योजनाहरु हुनु	- पुराना योजनाहरु जिर्ण हुनु । - नियमित मर्मत सम्भार नहुनु । - उपभोक्ताहरुको लापर्वाही । - पानीको महत्व नबुझ्नु । - व्यक्तिगत फाइदाका लागि पानीका श्रोतहरु अतिक्रणमा पर्नु । - खुल्ला ठाउँमा दिशा गर्ने बानी । - चर्पी बनाउन नसक्नु । - आवश्यकता र योजनाको क्षमता नहेरी पानीका धाराहरु बन्नु, पाइपहरु टाँगिनु ।	- विवाद समाधान गरी योजनाहरु संचालन गर्ने । - पुराना योजनाहरुको मर्मत गर्ने । - उपभोक्ता समिति मार्फत नै योजनाहरु संचालन गर्ने । - योजनाको क्षमताको आधारमा धारा वितरण गर्ने । - पानीका श्रोतहरुको प्रकृतिक तवारले संरक्षण गर्नुपर्ने । - एक घर एक चर्पीको कार्यक्रम गर्नु पर्ने ।	- कठिन भौगोलिक बनौट - प्रभावकारी नीतिनियम नबनेको अवस्था

विषयगत क्षेत्रः सडक

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- सबै वडाहरुमा कच्ची सडक पुग्नु - सार्वजनिक गाडीहरुको पहूँच हुनु	- कच्ची र मौसमी सडक । - गाडी चलेको समयमा पनि चल्ने समयतालिका नहुनु । - प्राविधिक डिजाइन बिना नै बाटो खनिनु । - सडकको स्तरोन्नति भन्दा पनि थप निर्माण गर्नु - सडक निर्माणमा आवश्यक लगानी गर्न नसक्नु । - सामान ढुवानीका ट्रकहरु आफू खुशी चल्नु । नियमित चल्ने जीप, भ्यान नहुनु । - जिविसले पनि नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने प्रावधान राखेको ।	- सडक निर्माणमा लगानीका लागि संघसंस्थाहरुसंग समन्वय गर्ने । - यातायात व्यवसायीहरुसंग समन्वय गरी रुटमा नियमितरुमा जीप भ्यान चलाउने । - निर्माण भएका सडक खण्डका आवश्यक ठाउँहरुमा ग्याविन भर्ने, ढल राख्ने र ड्रेन बनाउने । - जुन गाउँमा सडक पुगेको छ सोठाउँको सडकको संरक्षण तथा मर्मतमा सोही गाउँलाई नै जिम्मेवार बनाउने ।	- वातावरणिय प्रदुसन बढ्न सक्ने - उचित नीतिनियम नबनेको अवस्था

विषयगत क्षेत्रः सिंचाई

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- नदी, खोला खहरे र मुलको पानीका स्रोत हुनु - वागमती नदीमा कुलो हुनु	- कूलोको नियमित मर्मत सम्भार नहुनु । - नयाँ सिंचाइका योजना नबन्नु	- सिंचित जमिन र उपभोक्ता घरधुरी अनुसार मर्मत सम्भारका लागि लागत सहभागिताका आधारमा मर्मत सम्भार गर्ने - मर्मत सम्भारमा स्थानीय उपभोक्ताहरुलाई नै जिम्मेवार बनाउने । - कम पानी भए पुग्ने सिंचाई प्रविधिमा जोड दिने ।	- खोलाको सतह घट्न र बढ्न सक्ने जसका कारण जग्गा जमिन कटान र डुबान गर्ने सक्ने

विषयगत क्षेत्रः सहकारी विकास
विषयगत क्षेत्रः सिंचाई

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- गाउँपालिकामा सहकारीको अवस्थीत हुनु	- सहकारीमा आवद्ध हुन नचाहनु । - सहकारीको महत्व नबुझनु । - संचालकहरु प्रति विश्वास कम हुनु । - सहकारी शिक्षाको कमी । - सहकारीहरुले शेयर सदस्यहरुका लागि विशेष कार्यक्रम दिन नसक्नु । - दीर्घकालिन सोच र कार्यक्रम बिनानै सहकारी दर्ता हुनु । - कतिपय अवस्थामा आर्थिक हिनामिनाको सम्भावना हुनु	- शेयरधनी तथा गैरशेयर धनी सबैलाई सहकारी शिक्षा दिने । - शेयर सदस्य र अन्य सरोकारवालाहरुको जानकारीका लागि सहकारी गतिविधि तथा आर्थिक क्रियाकलापहरु समय समयमा सार्वजनिक गर्ने । - सहकारी संस्थाहरुले पूर्ण व्यवसायिक योजना र समर्पित नेतृत्वका साथ अगाडि बढ्नु पर्ने । - दोहोरो लेखा प्रणालीको आधारमा लेखा राख्ने, वचत, ऋण लगानी तथा असुली जस्ता आर्थिक कारोवारहरुको छुट्टाछुट्टै लेखा राख्ने । - कारोबारहरुलाई व्यवस्थित गर्न विभिन्न सहायक बही/खाता तथा फारमहरुको प्रयोग गर्ने । - विभिन्न वित्तिय संस्था तथा च्यारिटी प्रोग्राम चलाउने - संस्थाहरुसंग समन्वय गरी सहकारीहरु मार्फत लगानी बढाउने । - स्पष्ट व्यवसायिक योजनाको आधारमा मात्र ऋण लगानी गर्ने । तथा ऋणको सही सदुयोग गर्न लगाउने ।	- उचित नीतिनियम नबनेको अवस्थामा सहकारीमा बिश्वासको कमी

विषयगत क्षेत्रः पर्यटन विकास

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- रमणिय वातावरण, वन जङ्गल, मठ मन्दिर, गूम्बा एतिहासिक स्मारकहरु भएको - ह्मोस्ते र केही होटलहरु खुल्न थालेको	- पर्यटकहरु अकार्षित गर्न नसक्नु । - पर्यटकहरुलाई सुविधा उपलब्ध गराउन नसक्नु । - गाउँ विकास क्षेत्र भित्र भएका पर्यटकीय स्थल र महत्वका चिज वस्तुहरुको प्रचार नहुनु । - पर्यटकहरुलाई उपयुक्त बातावरण दिन नसक्नु - पर्यटन विकासको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरुको कमी । - उपलब्ध सेवाहरु पनि व्यवस्थित रुपमा प्रवाह नहुनु । - पर्यटन पूर्वाधार विकासका लागि लगानी नहुनु । - आवश्यक जानकारी र तयारी नपुग्नु ।	- पर्यटकीय, धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरु तथा चिज वस्तुहरुको अध्ययन गरी दस्तावेज तयार गर्ने । - पर्यटन विकासमा स्थानीय लगानी प्रवर्द्धन गर्ने । - पर्यटक सुहाउँदो पूर्वाधार विकास गर्ने । - पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धी आधारभूत तालिम दिने ।	-

विषयगत क्षेत्रः महिला, दलित तथा जनजाति विकास

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- महिला र दलितहरुलाइ सबै पक्षमा सरकारबाट आरक्षण प्राप्त - महिलाहरु जनसंख्यामा बढी हुनु र शिक्षा स्वास्थ्यमा अगाडि हुनु	- शिक्षाको कमी । - महिला दिदीबहिनीहरुको कमजोर स्वास्थ्य स्थिति - बढी कार्यवोझ हुनु । - महिला सम्बन्धी स्वास्थ्य समस्या लुकाउने । - छिटोछिटो विवाह गरी छिट्टै बच्चा जन्माउने । - कामको व्यस्तता र लापर्बाही । - व्यक्तिगत स्वास्थ्य तथा सरसफाईमा कमी र आर्थिक रुपमा कमजोर हुनु ।	- सरकारबाट प्राप्त महिला, दलित तथा जनजाति छात्रावृत्तिको प्रभावकारी उपयोग गराउने । - परिवारका सदस्यहरुलाई महिला तथा बालबालिकाको - स्वास्थ्य सम्बन्धी शिक्षा दिने । - लैंगिक विभेद विरुद्ध चेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने ।	- सामाजिक साँस्कृतिक व्यवधानहरु - अज्ञानता

विषयगत क्षेत्रः संस्थागत विकास

सबलपक्षहरु	कमि कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतीहरु
- गाउँपालिकामा निर्वाचित जनप्रतिनिधी हुनु	- समयमा काम सम्पन्न गर्न नसक्नु । - व्यवस्थित कार्यालय नहुनु । - गाउँपालिकामा आन्तरिक श्रोत नहुनु । - योजनाहरु दिगो नहुनु । - दक्ष जनशक्तिको कमी हुनु । - नेपाल सरकारका प्रायः सबै जसो मन्त्रालयहरुबाट सम्पादन हुने कार्यहरु गाविसको कार्य क्षेत्र भित्र पर्नु । - सरकारबाट गाउँपालिकाका लागि पर्याप्त जनशक्तिको दरवन्दी व्यवस्था नहुनु । - भाडामा लिएको एउटा कोठामा कार्यालय बस्नु परेको । - अभिलेखहरु पुरानै शैलीमा फाइलिङ गरिनु । - कम्प्यूटरमा अभिलेख राख्ने प्रणालीको अभ्यास नहुनु ।	- दैनिक रुपमा प्रयोगमा आउने फारमहरु छपाई गर्ने, निश्चित ढाँचामा फारमहरु तयार गरी कम्प्यूटरमा राख्ने । - उपलब्ध जनशक्तिको कार्य क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । - गाविस भवन निर्माण गर्नुपर्ने । - कार्यरत कर्मचारीहरुलाई कार्यालय व्यवस्थापनमा सक्षम बनाउनु पर्ने । - सबै रेकर्ड तथा अभिलेखहरु कम्प्यूटरमा राख्ने व्यवस्था मिलाउने । - आन्तरिक श्रोत पहिचान गरी परिचालन गर्नु पर्ने । - पूर्व सम्भाव्यताका आधारमा योजना छनौट गर्ने । - वस्तुस्थितिका आधारमा योजना तर्जुमा गर्ने र प्रायः सबै योजनामा उपभोक्ताहरुबाट नै मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था मिलाउने । - कुन काम कुन कार्यालयबाट हुन्छ र त्यसको लागि के के प्रकृयाहरु पुरा गर्नु पर्छ भन्ने जानकारी दिने । - गाविसबाट हुने काम सम्बन्धी जानकारीको लागि वडापत्र बनाई पायक पर्ने स्थानमा टाँस्ने ।	-

समानतामुलक साझा बिषयहरु (Cross cutting issues)

१. लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशिकरणः विकासको क्रममा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेश र सिमान्तकृत वर्गलाई बढावा दिनुपर्छ । स्वास्थ्य, शिक्षा, प्रशासन, वातावरण, र अर्थतन्त्रमा महत्त्वपूर्ण प्रगति प्राप्त गर्न यो अभिन्न अगं हो । गाउँपालिकाले प्रत्येक परियोजनामा यी लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न प्रतिबद्ध हुनुपर्छ ।

२. बाताबरण मैत्री विकासः गाउँपालिकाबाट कुनै पनि दीर्घकालिन योजनाका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गर्दा वाताबरण संरक्षण र प्रवर्धनलाई उच्च प्राथमिकता दिनुपर्छ । विकास कार्यले बिनास ल्याउन नदिन र नदिजन्य खनिज बस्तु उत्पादन गर्दा वाताबरणिय प्रभाव अध्ययन गरी सो को प्रतिबेदन अनुसार योजना कार्यान्वयन हुनेछ । कृषि उत्पादनमा पनि एकिकृत परजीबी नियन्त्रण (IPM) बिधि अपनाउनु पर्छ ।

३. सहभागिता र समन्वय : सहभागिता र समाबेशि विधि अवलम्वन र पालना गरि योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । स्थानीय श्रोत, साधन र उपभोक्ताहरुलाई परिचालन गरी योजना कार्यान्वयन गर्नुपर्छ साथै गाउँपालिका तथा सम्वन्धित विषयगत निकायहरुवाट प्राविधिक सहयोग र निजि क्षेत्र सहभागिता हुनुपर्छ । कुनै पनि योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा गर्दा सरोकारवालाहरूसंग समन्वयमा बिषेश ध्यान दिनु पर्छ । योजना छनौट तथा संचालनको जिम्मेवारी स्पष्ट गरी दोहोरो भूमिका नहुने गरी दिनु पर्छ । गाउँपालिकाले सार्वजनिक निजी साझेदारी नीति (Public Private Partnership) भित्र रहि समन्वयको आधारमा योजनाहरु कार्यान्वयन गर्न उच्च प्राथमिकता दिनु पर्छ । यसै गरि बैदेशिक संघ संस्था र नियोगसंग पनि आर्थिक तथा प्राबिधिक सहयोगका लागि समन्वय गर्नुपर्छ ।

४. क्षमता विकासः गाउँपालिकाले कुनै पनि योजनामा आबश्यक पर्न जाने प्राबिधिक ज्ञान तथा शीप विकासकालागि क्षमता विकासलाई प्राथमिकता दिनुपर्छ ।

५. प्रविधि छनौटः योजना छनौट गर्दा स्थानीय स्तरमा उपलब्ध श्रोत साधन र जनशक्तिको साथै बजार र प्रबिधिलाई ध्यान राख्नु पर्छ । स्थानीय स्तरमा उपलब्ध प्रविधि तथा उपलब्ध ज्ञानलाई योजना कार्यान्वयनमा प्राथमिकता साथ दिगोपनलाई ध्यानमा राखी गर्नुपर्छ ।

६. आर्थिक पारदर्शिताः योजना संचालनमा आर्थिक पारदर्शिता तथा ब्यवस्थापन गर्दा सु-शासन कायम हुन्छ । योजनाको आयब्ययको हिसाव राखि सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्छ । बजेटको सम्भावित दुरुपयोग रोक्ने र लाभार्थी बर्गको गुनासो तथा आबश्यक नीति निर्देशनका लागि सयूक्त अनुगमन टोलिको ब्यबस्था तथा गाउँपालिकाबाट हुने अनुगमनलाई सुदृढ वनाउनु पर्छ ।

७. दिगो आर्थिक विकासः आर्थिक अवस्था कमजोर भएका क्षेत्र, वर्ग, लिंग तथा समुदायबाट आएका योजनाहरुलाई प्राथमिकतामा राखी उनीहरुको पछौटेपना हटाई दिगो आर्थिक सुधारका लागि प्राथमिकता दिनुपर्छ ।

८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः कुनै पनि योजनाको उत्पादन तथा सेवाको गुणस्तर तथा लगानी तथा प्रविधिको सदुपयोगको सुनिस्चितालाई योजना स्थल र उत्पादनको अनुगमन तथा मूल्यांकन र नियमित

रुपमा गाउँपालिकाबाट हुनुपर्छ । योजनालाई कम्तिमा बर्षमा एक पटक मूल्यांकन गरी योजनालाई कार्यन्वयनका लागि पृष्ठपोषण दिनुपर्छ ।